

Forskerforum

TIDSSKRIFT FOR FORSKERFORBUNDET

Livet ved tavla

Det snakkes om undervisningsplikt og forskningsfri.
Hvilken status har forelesningen i academia?
Og hvordan når man best fram til studentene?

Side 12–17

MAGISKE FIAT 500

DETTE FANTASTISKE UTSTYRET ER NÅ INKL I PRISEN:

- ☒ Fjernstyrt sentrallås
- ☒ Elektriske vinduer
- ☒ ABS-bremser
- ☒ 7 kollisjonsputer
- ☒ Tåkelys
- ☒ Blue & Me
- ☒ El. servo med City funksjon
- ☒ Justerbart ratt
- ☒ Klimaanlegg
- ☒ Alu. felger
- ☒ Delt baksete
- ☒ El. justerbare sidespeil
- ☒ VDC/ESP

(med bakkestartassistanse)

Fiat 500 er et ikon. Nå lanserer vi også 500C Cabriolet. Med sikkerhet (5 stjerner i NCAP) og miljøteknologi i en egen divisjon er Fiat 500C både en sensasjon og en kjempesuksess over hele Europa. Sjarm og et unikt design er halve hemmeligheten. Topp kjøreegenskaper, suverene Euro 5-motorer med ekstremt lave utslipp og en imponerende standardutrustning er nesten hele hemmeligheten. Magien må bare oppleves.

Fiat 500 fra kr. 179.900,-

Fiat 500C Cabriolet fra 209.900,-

www.fiat.no

*Leveret Drammen bilhavn. Årsavgift kommer i tillegg. Gj.snittlig forbruk ved blandet kjøring: 4,2-6,3 l/100 km. Utslipp: 110-119 g/km CO₂.

SOM SKAPT FOR JORDAS FRAMTID - OG NORSKE BILAVGIFTER....

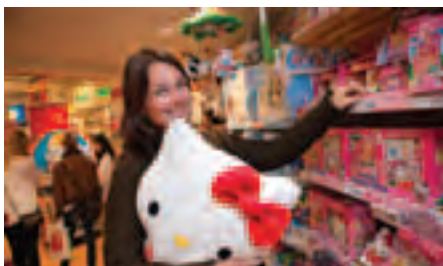
12: Ved tavla

Selv om forskning gir deg flest akademiske poeng, trives universitets- og høyskoleansatte utmerket bak kateteret.

20: Samtalen

Å smiske med forskningsverdenen er bortkastet, mener Marianne Aasen, leder av kirke-, utdannings- og forskningskomiteen.

24: Kulturelt luktfritt

I japansk populærkultur dyrkes det søte og det flate. Hva sier det om en gammel nasjons nye identitet? spør medieviteren Guri Ellen Hanem.

4: Kutter i FoU-tiden

Rettighetene til FoU-tid er under sterkt press, og ved stadig flere universiteter og høyskoler øker forskjellene mellom de ansatte.

5: Særlig uavhengig stilling?

For å unngå tidsregistrering har NTNU og UiO definert grupper av vitenskaplige stillinger som «særlig uavhengige». Forskerforbundet er uenig.

6: Usikkert for arkeologer

Mange feltarkeologer vet ikke om de har jobb i neste uke. – De tør ikke lage bråk, av frykt for å miste en kontrakt, sier lederen i foreningen MAARK.

7: Misfornøyde stipendiater

Stipendiatene er frustrerte etter sommerens lønnsoppgjør, og mener de ikke har merket noe til lønnsforhøyelsen.

8: Midlertidig ansatte går til sak

Forskerforbundet har tatt ut fire stevninger og to varsler om søksmål på vegne av ansatte som krever fast tilsetting. Det er rekord i antall søksmål.

9: Ingen IMRAD-epidemi

Det er variasjon snarere enn ensretting som preger strukturen i vitenskapelige artikler, mener språkforsker.

FASTE SIDER

28: Historiske bilder

- 31: Leder
- 32: Kronikk
- 34: Bøker
- 36: Debatt
- 37: Gjesteskribenten
- 45: Informasjon fra Forskerforbundet

Forskerforum

Nr. 7/2010 – 42. årgang

Fagblad om forskning og høyere utdanning. Forskerforum blir redigert etter redaktørplakaten og er medlem i Fagpressen.

UTGIVER: Forskerforbundet, Postboks 1025 Sentrum, 0104 Oslo, Telefon: 21 02 34 00/Telefaks: 21 02 34 01

ANSVARLIG REDAKTØR: KJETIL A. BROTTVEIT, kjetil.brottveit@forskerforum.no

FUNGERENDE REDAKSJONSSEKRETÆR: JOHANNE LANDSVERK, johanne.landsverk@forskerforum.no

JOURNALIST: SIRI LINDSTAD, siri.lindstad@forskerforum.no

KONTAKT REDAKSJONEN: redaksjonen@forskerforum.no

REDAKSJONSRÅD: Martin Eide, professor UiB, Helge Salvesen, bibliotekdirektør UiT, Reidun Høydal, Møreforskning/Høgskulen i Volda

ANNONSER: Arne Aardalsbakke, Telefon: 64 87 67 90, Telefaks: 64 87 67 91, E-post: annonser@forskerforum.no

For fortløpende oppdatering: www.forskerforum.no

Design: Concorde Design. Forsideillustrasjon: Kari Stai. Trykk: Askim Grafiske Senter avd. Prinfo Unique

ISSN 0800-1715. Opplag: 18 400

Økende forskjeller mellom ansatte

Hvor mye tid får hver vitenskapelig ansatt til FoU?

Forskjellene øker og er i ferd med å prege hele universitets- og høyskolesektoren.

FOTO: UiS

– FoU-tiden er redusert i flere individuelle avtaler ved UiS, sier hovedtillitsvalgt Åge Hultgren.

– Trenden går i retning av at stadig flere universiteter og høyskoler tildeler en minimumssats for FoU-tid til alle, mens resten av FoU-tiden tildeles etter produksjon og/eller individuelle forhandlinger, sier sjef for fagpolitisk avdeling i Forskerforbundet Bjørn T. Berg. Etter at de sentrale retningslinjene for 50/50-fordeling av arbeidstid mellom FoU og undervisning ble opphevet for fem år siden, har institusjonene i økende grad satt vitenskapelig ansatte til å utføre andre oppgaver enn å forske. Samtidig har skillet økt mellom forskere som tiltrekker seg FoU-ressurser, og de som ikke gjør det. Resultatet er at over 80 prosent av forskerne er misfornøyde med tilgangen på sammenhengende tid til forskning, ifølge en undersøkelse blant Forskerforbundets medlemmer over hele landet.

Rettigheter under press

– Uten et sentralt lov- og avtaleverk er det fritt fram for institusjonene, sier Berg. Han konstaterer at verken Forskerforbundet eller andre har oversikt over utviklingen i FoU-rettigheter i sektoren, men at presset mot slike rettigheter blir stadig sterkere.

FOTO: LINDA BOURNANE ENGELBERTH

– De ansatte er i en sårbar posisjon når individuell FoU-tid skal deles ut, sier Bjørn T. Berg i Forskerforbundet.

– Den nye trenden innebærer at FoU-tid tildeles etter forhandling mellom en sterk instituttleder og en ansatt som står i en sårbar posisjon, sier Berg. Han tror ikke det er politisk mulig å etablere et nytt sentralt avtaleverk om FoU-tid.

– Da Kunnskapsdepartementet sa opp tillegget til særavtalen i 2005 (se faktaboks, red. anm.), fryktet man at det ville bli svært kostbart dersom de ansatte ved de nye universitetene skulle få samme rettigheter som ved de fire eksisterende universitetene, sier Berg.

FoU-kutt i Stavanger

Hovedtillitsvalgt Åge Hultgren ved Universitetet i Stavanger (UiS) har den vanskelige oppgaven med å forsvare de ansattes FoU-tid mens universitetet gjennomfører en nedbemanning på 50 årsverk. De fleste fagmiljøene har fått pålegg om å kutte forskning og utvikling til fordel for mer undervisning. Argumentet er at fagmiljøene må tilpasse seg til den økonomiske realiteten.

– Vi har sett flere individuelle avtaler hvor FoU-tiden er redusert, sier Hultgren. Han viser til at differensiert forskningstid ikke er

et fast begrep ved UiS, men at forskjeller i FoU-tid mellom ansatte stadig oftere viser seg i praksis.

Salderingspost

Ett av fagmiljøene som rammes av FoU-kutt i Stavanger, er religionsstudier, hvor førsteamanuensis Jarle Stormark er fagkoordinator. Han rapporterer at fagmiljøet er tvunget til å nedprioritere sine forskningsaktiviteter på grunn av økning i undervisningsoppgaver.

– Vi er seks fast fagansatte, og nå har én av oss 80 prosent permisjon fra stillingen i en treårsperiode. Til dette får vi ikke erstattet undervisningsressurser, forteller Stormark. Dermed må hver enkelt ansatt i realiteten undervise mer og på flere ulike kurs, noe som ifølge Stormark gjør forskningstiden til salderingspost.

Mental belastning

Ved høyskolene har forskerne i høyere grad enn ved universitetene fått gradert sin FoU-tid etter stilling, slik at bare førstestillingskompetanse gir rett til vesentlig FoU-tid. Forskerforbundets tillitsvalgte ved en rekke høyskoler rapporterer imidlertid at FoU-tiden kuttes som en rettighet også til de høyest kvalifiserte ansatte. I stedet knyttes FoU til prosjekter som må passe inn i vedtatte strategier og søkes om i hvert enkelt tilfelle.

Hovedtillitsvalgt Ole Jakob Sørensen ved Høgskolen i Nord-Trøndelag (HiNT) oppgir at de vitenskapelig ansatte årlig får avsatt 250 timer eller 15 prosent av ordinær arbeidstid til «egenutvikling». Høgskolen praktiserer ikke forskningstid for den enkelte vitenskapelige ansatte, men krever at hver enkelt må søke midler internt eller eksternt, ifølge Sørensen.

– Unntatt for deler av de 250 timene har vi ingen individuell forutsigbar FoU-tidsressurs, sier Sørensen. Han viser til at lærere ved videregående skoler trolig har bedre «akkord» for gjennomføring av sin undervisning enn forskerne ved HiNT.

– De ansatte har ikke annen tid til forskning i sin arbeidsplan enn det som tildeles internt, hvor søknaden må passe til en strategisk plan som blant annet inneholder samarbeid med næringslivet, sier Sørensen. Han viser til at institusjonen må spare penger, og at dette skjer gjennom å stramme inn på undervisningsressursene.

– Fanden er her

– Men når det åpner seg tid i våre arbeidsplaner som følge av at undervisningstilbudene

kuttes, så skal dette brukes på ny undervisning på andre tilbud – ikke forskning, sier Sørensen, som mener utviklingen skaper en ond sirkel.

– De færreste har kapasitet til å drive offensiv søking på midler, og resultatet blir en mental belastning som gjør det enda vanskeligere å oppnå FoU-ressurser. Jeg skulle ønske dette var å male fanden på veggen, men han er nå her, og vi biter tennene sammen og setter inn kreftene våre på undervisningsjobben. Publikseringsgraden vår er lav, sier Sørensen.

Tromsø og Agder

De etablerte universitetene i Oslo, Bergen og Trondheim har så langt forsikret sine ansatte om at 50/50 er gjeldende fordeling av FoU og undervisning etter at administrasjon er trukket fra. Det økte undervisningspresset etter kvalitetsreformen har imidlertid gjort det umulig for forskerne å opprettholde FoU-tiden innenfor ordinær arbeidstid. Ifølge fjorårets tidsbrukundersøkelse fra Forskerforbundet bruker professorene i overkant av 30 prosent av arbeidstiden til FoU, samtidig som de jobber ti timer overtid hver uke i snitt.

Universitetet i Tromsø har innført et prinsipp om differensiering av arbeidstiden hvor instituttlederne kan forhandle FoU-tiden til de enkelte ansatte opp eller ned. Ifølge to dekaner Forskerforum har snakket med, bruker universitetet ikke differensieringen aktivt ennå.

– Alle instituttlederne og våre ansatte er klare over muligheten, sier dekan Petter Nafstad ved Fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning.

Universitetet i Agder har praktisert 10 prosent FoU-tid for alle og 50 prosent til de som har oppnådd minst seks publiseringspoeng i løpet av de siste tre årene. Før sommeren endret universitetsstyret imidlertid denne regelen, slik at også formidling og eksterne inntekter gir utslag når forskerne skal få vurdert sin individuelle FoU-tid.

AV ANDREAS HØY KNUDSEN

Differensiert forskningstid

Universitetene har tradisjonelt gitt vitenskapelig ansatte rett til lik fordeling av tid mellom forskning/utvikling og undervisning etter at tid til administrasjon er trukket fra. Retten var konkretisert i et tillegg til særavtalen mellom staten og institusjonene fram til 2006.

Flere institusjoner, blant annet Universitetet i Tromsø, Universitetet i Agder og Høgskolen i Harstad, har gått bort fra lik rett til FoU-tid og gir i stedet differensiert individuell FoU-tid til ansatte, basert på oppnådde resultater.

Tidsregistrering:

– Unnatak vert hovudregel

For å unngå tidsregistrering har NTNU og UiO definert grupper av vitenskaplege stillingar som «særleg uavhengige». Forskerforbundet reagerer.

– Vi har følgd anbefalingane frå utvalet som på oppdrag frå universiteta greidde ut spørsmålet om tidsregistrering. Både NTNU og UiO har forstått rapporten slik at arbeidssituasjonen for førsteamanuensis og professor som hovudregel er slik at stillinga deira kan definerast som særleg uavhengig, seier personalsjef Arne Kr. Hestnes ved NTNU.

– Ikkje juridisk grunnlag

Men styret i Forskerforbundet meiner det ikkje er juridisk grunnlag for å kategorisere grupper av vitenskaplege stillingar som særleg uavhengige.

– Det må gjerast ei individuell vurdering i kvart tilfelle, seier advokat Brita Alsos i Forskerforbundet.

– Forskerforbundet meiner at dei eksisterande planane for tidsregistrering som allereie finst ved universiteta, er gode nok, seier Alsos.

– Kva risikerer vitenskapleg tilsette om stillinga er definert som særleg uavhengig?

– Det kan få økonomiske konsekvensar for dei tilsette. I utgangspunktet har tilsette i særleg uavhengige stillingar ikkje rett til å få betalt for overtid.

– Vurderer berre avvik

Personalsjef Hestnes seier at NTNU ikkje er ueinig i prinsippet om individuell vurdering.

– Leiarane ved dei ulike einingane har fått brev om å vurdere kvar einskild. Men den praktiske konsekvensen av definisjonen er at instituttleiarane berre treng å vurdere vitenskapleg tilsette med ein arbeidssituasjon som avvik frå den ein professor eller førsteamanuensis normalt har, seier han.

Hovudtillitsvald for Forskerforbundet ved NTNU Svein Olav Antonsen reagerer på denne tolkinga.

– I arbeidsmiljølova kan det gjerast unnatak for tilsette i særleg uavhengig stilling. Men NTNU har snudd alt på hovudet og sagt at denne unnataksregelen no skal vere hovudregelen, seier Antonsen.

Han trur ikkje NTNU gjer dette berre for å slippe tidsregistrering.

– Dei kan også spare pengar, mellom anna ved å sleppe å betale ut lønn for overtid, seier Antonsen.

Ikkje alle held fristen

UiO har lagt seg på same linje som NTNU i spørsmålet om særleg uavhengige stillingar, og i dei nye administrative retningslinjene heiter det at prinsippet om individuell vurdering «ikke er til hinder for at arbeidstakere

FOTO: MENTZ INDERGAARD/NTNU

– NTNU har snudd regelen på hovudet, seier hovudtillitsvald Svein Olav Antonsen.

med samme type oppgaver kan vurderes samlet». Også ved UiO vil konkret vurdering berre gjelde unnatakstilfella.

Ekspedisjonssjef Toril Johansson i Kunnskapsdepartementet (KD) uttaler seg slik til Forskerforum:

– Når det gjeld kven av dei tilsette som innehar særleg uavhengig stilling, må dette vere basert på ei individuell vurdering.

Ho fortel også at alle skulle sende inn nye planar for tidsregistrering i løpet av første halvår 2010, men at ikkje alle har halde fristen.

– Berre 22 av 37 har levert inn slike planar, og ikkje alle planane er tilfredsstillande. Så vi arbeider no med å følgje opp desse, seier Johansson.

AV JOHANNE LANDSVERK

Tidsregistrering

Riksrevisjonen krev at UH-sektoren dokumenterer arbeidstid. I løpet av første halvår 2010 skulle alle ha system for tidsregistrering på plass. For å unngå tidsregistrering hevdar NTNU og UiO at vitenskapleg tilsette som gruppe har særleg uavhengige stillingar.

Forskerforbundet arrangerer seminar for tillitsvalde om omgrepet særleg uavhengig stilling i Oslo 8. september.

Jobb frå dag til dag

Feltarkeologane jobbar i årevis på kortvarige kontraktar utan utsikt til fast jobb. Det vil fagforeininga MAARK gjere noko med.

– Mange feltarkeologar veit ikkje om dei har jobb neste veke. Dei fleste har svært korte arbeidskontraktar, som varer nokre dagar eller veker. Berre nokre få er heldige og får kontrakt på ti månader om gongen, fortel Hilde Sofie Frydenberg, leiar i Midlertidig ansatte arkeologer (MAARK), som vart ei fagpolitisk foreining i Forskerforbundet 1. januar i år (sjå faktaboks).

– Målet vårt er at arbeidsgjevarane våre skal tilsetje ein fast feltstab. Feltarbeidet er sesongavhengig, og det er difor ikkje snakk om at alle kan få fast stilling. Men arkeologiske utgravingar ved utbyggingsprosjekt er lovpålagde i Noreg, og difor vil det alltid kome nok prosjekt inn til at fleire kan bli fast tilsette. Institusjonane som har ansvar for utgravingane, argumenterer med at prosjekta er eksternt finansierte, og at dei ikkje veit kor mange prosjekt dei får inn. Men dette held ikkje, meiner Frydenberg.

Redde for å stille krav

Ho trur også at forholda ute i felten ville ha vore betre om arkeologane hadde faste stillingar.

– Då hadde det vore lettare å stille krav. Ofte er det ikkje toalett eller straum i brakkene. Men feltarkeologane vil ikkje lage bråk. Dei tør ikkje å klage på arbeidsforholda, for mange er redde dei ikkje får ny kontrakt om dei begynner å protestere eller stille krav. Eitt av problemene er også at feltarkeologane ofte møter lite forståing frå si eiga yrkesgruppe som sit i faste jobbar ved institusjonane. Vi får høyre at vi er for lite idealistiske. Men hadde vi ikkje vore så idealistiske som vi er, hadde vi ikkje hatt feltarkeologar med meir enn to års erfaring her i landet, meiner ho.

Umogleg å planlegge

Frydenberg fortel at feltarkeologi er blitt meir profesjonalisert dei siste åra.

– Tidlegare var det vanleg at studentar jobba med feltarbeid ved sida av studia, men i dag har feltarkeologane master-, hovudfags- eller doktorgradsutdanning. Dei er gjerne i etableringsfasen. Men som mellombels tilsett feltarkeolog er jobben svært lite føreseieleg, og det kan vere vanskeleg å planlegge livet sitt. Ofte får ein ikkje beskjed om nye jobbar før siste arbeidsdag eller i beste fall siste arbeidsveke. Kven andre ville ha godekte slike arbeidsforhold? Har ein familie, er det faktisk viktig å vite kva ein skal jobbe med i meir enn to–tre månader framover, seier ho.

Ho trur det ville vere ein fordel for institusjonane med fleire tilsette i faste kontraktar.

– Slik det er no, må arbeidsgjevar passe på å ta inn nye folk så snart nokon nærmar seg fireå-

rsgrensa. For har dei jobba fire år ein stad, har dei sterkare stillingsvern, og då er det mange som ikkje får ny kontrakt. Då passar institusjonane på at det blir eit opphald. Det er vanskeleg å påvise at dette er «lufting», fordi det er snakk om så mange korte kontraktar, seier Frydenberg.

Lufting er medvite opphald mellom tilsetjingsperiodane, som arbeidsgjevar gjer bruk av for å unngå fast tilsetjing.

Vil ikkje ha faste stillingar

Men Frydenberg får lite støtte hjå seksjonssjefen i Fornminneseksjonen ved Kulturhistorisk museum, Universitetet i Oslo. Han seier det er uaktuelt for museet å opprette faste stillingar for feltarkeologar.

– Eg kan ikkje sjå at vi kan innføre faste stillingar i den verksemda. Det har vi ikkje lønnsdekning til, seier seksjonssjef Karl Kallhovd.

– Her er det ikkje snakk om vanleg oppdragsverksemd. Det er Riksantikvaren som bestemmer omfang og kostnader på prosjekta gjennom vedtak etter kulturminneloven. Utgravingane er også avhengige av om og når utbyggaren vil gjennomføre prosjekta sine. Det er som regel ein topp frå påske og utover i mai, og deretter i august/september.

– Så feltarkeologane får aldri fast jobb?

– Museet har mange fast tilsette arkeologar, men vi har likevel stor underkapasitet i forhold til dei fortløpande driftsoppgåvene. Så ved nytilsetjingar har vi prioritert staben som jobbar

FOTO: JOHANNE LANDSVERK

– Feltarkeologar lagar ikkje bråk. Dei er redde for å ikkje få ny kontrakt, seier Hilde Sofie Frydenberg i MAARK.

med forskning og forvaltning, seier Kallhovd.

Han legg til at sjølv om det hadde vore mogleg å finansiere slike stillingar, ville det ikkje vore ønskeleg å tilsetje ein stor prosjektstab.

– Det er viktig å halde arbeidsmarknaden open for nyutdanna arkeologar, slik at dei også får felterfaring, seier han.

Avviser lufting

Kallhovd fortel at det i hovudsak er to typar tilsette på eit feltarbeid: feltleiarar og mange feltassistentar.

– Ved nokre større utgravingsprosjekt blir det lyst ut prosjektstillingar som gjerne er treårige. Og vi har prøvd å gjere arbeidssituasjonen litt meir føreseieleg ved å opprette timånaders kontraktar for feltleiarane, seier han.

– Kvifor bare ti månader og ikkje tolv?

– Fordi stillingane er eksternt finansierte, og vi har ikkje lønnsmidlar til å dekke 100 prosent.

– Når det er så mange opphald mellom kontraktane, kan ein vel kalle det «lufting»?

– Nei, det vil eg sterkt avvise. Dette har med karakteren på oppdraget å gjere, og det er sterkt sesongavhengig.

– Men passar de på at tilsette ikkje får ny kontrakt når det nærmar seg den såkalla fireårsgrensa?

– Det vil vere urimeleg å påstå at vi spekulerer i dette. Problemet er at vi ikkje har midlar til fast tilsetjing. Dei siste åra har vi likevel tilsett nærare ti personar som har hatt sterkt

stillingsvern etter å ha vore knytte til ulike prosjekt over fleire år, seier han.

Todayars prosjekt

Juridisk rådgjevar Hildur N. Nilssen i Forskerforbundet seier at for institusjonar med lovpålagde oppgåver vil det heile tida vere eit visst omfang av utgravingar.

– Dette arbeidet må kunne reknast som ein del av verksemda ved institusjonane, sjølv om prosjekta er eksternt finansierte, seier Nilssen.

Sommaren 2010 lyste Vitskapsmuseet ved NTNU ut 17 utgravingsprosjekt med nærare 150 stillingar. Alle oppdraga var kortvarige – frå eit par dagar til få veker.

– Slike «massekunngjeringar» er vi kjende med frå mange stader i sektoren. Denne måten å organisere arbeidet på medfører ein uføreseieleg arbeidssituasjon og skaper frustrasjon for medlemmene våre, seier Nilssen.

Forskerforum har vore i kontakt med fleire arkeologar som er frustrerte over uryddige forhold. Mange er frustrerte over å ikkje få jobb når eit prosjekt blir lyst ut, sjølv om dei har jobba i år etter år ved det same museet. Men ingen av arkeologane i Forskerforum har snakka med, vil uttale seg kritisk av frykt for å gjere seg upopulære eller miste nye kontraktar som måtte dukke opp.

Vil ha kontakt med arkeologar

Så Frydenberg i MAARK har mykje å ta tak i framover.

– No blir det viktig for oss å opprette kontaktpersonar med feltarkeologar over heile landet, på tvers av ulike tariffområde og arbeidsgjevarar. Vi ønskjer også kontakt med tillitsvalde, seier ho.

– Men bør ikkje dei lokale tillitsvalde i Forskerforbundet kunne ta opp sakene for arkeologane?

– Jau, men det er eit problem at feltarkeologar gjerne byter arbeidsgjevar fleire gonger i året. Kanskje er kontraktida så kort at innan dei tillitsvalde får sett på saka, har kontrakten gått ut, seier Frydenberg, som akkurat no har eit eittårig engasjement i Stortingsarkivet.

– Eg tok jobben for å kunne ha meir føreseieleg inntekt ei stund. Det er fint å vite at ein får lønn i eit heilt år.

AV JOHANNE LANDSVERK

MAARK

- står for Midlertidig ansatte arkeologer
- vart opphavleg oppretta av mellombels tilsette ved Kulturhistorisk museum, UiO
- er frå 1. januar ei av tolv foreiningar i Forskerforbundet som arbeider med fagpolitiske spørsmål innanfor sine fagområde
- jobbar for fleire faste stillingar
- jobbar for ryddigare forhold for feltarkeologar

Justeringsoppgjøret:

Stipendiater forbigått

Stipendiatorganisasjonene møter massiv pågang fra stipendiater som er forvirret fordi de ikke får lønnstillegg.

– «Hvorfor merker ikke jeg noe til lønnsforhøyelsen?» Dette er det vanligste spørsmålet vi får, forteller Andreas Asheim, stipendiat og styremedlem i DION, doktorgradskandidatens interesseorganisasjon ved NTNU. Asheim registrerer sterk frustrasjon og forvirring fra medlemsmassen etter sommerens justeringsoppgjør, hvor Unio forhandlet med staten om forhøyet lønns plassering av utvalgte stillingsgrupper. Stipendiatene sitter foreløpig uten resultater, bortsett fra de som er ansatt etter 1. mai og går opp ett lønnstrinn til 48 etter det sentrale oppgjøret.

– Fattig trøst

Forhandlingsjef i Forskerforbundet Frank Anthun sier til Forskerforum at han forstår frustrasjonen til stipendiater som må se seg forbigått av nytilsatte kolleger.

– Men vi må ikke glemme at stipendiatene lå fast på lønnstrinn 32 så sent som i 1999, og at Forskerforbundet klarte å få dem over i lønnsramme, slik at de fikk hevet minimumslønnen med 16 lønnstrinn i løpet av elleve år, poengterer Anthun.

Forskerforbundet oppfordrer til å bruke Hovedtariffavtalens punkt 2.3.8, som gir arbeidsgiver rett til å vurdere lønns plassering på ny inntil 12 måneder etter tilsetting.

– Det er bortimot umulig i praksis å få arbeidsgiver med på lønnsforhøyelse, innvender Yngve Sommervoll, som også sitter i styret til DION. Han mener det er en fattig trøst for dagens stipendiater å vite at andre stipendiater tidligere fikk lavere lønn.

Lokale forhandlinger

I høst skal universitets- og høyskolesektoren fordele oppunder én prosent av den totale lønnsmassen i lokale forhandlinger. De enkelte ansatte melder inn krav og argumenter til sine tillitsvalgte, som igjen leverer prioriterte lister til motparten.

– Stipendiater kan vanskelig argumentere med faglig ledelse, veiledning, publisering, referee-arbeid og andre faktorer som gir utslag i lokale forhandlinger, sier Sommervoll. Han mener løsningen for stipendiatene er å få uttelling for ansiennitet og å bli tatt på alvor på lik linje med andre vitenskapelig ansatte.

– Stipendiatene står for mye av den forskningen som blir utført, sier Sommervoll.

AV ANDREAS HØY KNUDSEN

FOTO: IDA KVITTINGEN

– Jeg forstår de stipendiatene som føler seg forbigått, sier Frank Anthun i Forskerforbundet.

Tredelt lønnsoppgjør

Sentralt oppgjør

Generelt tillegg på hovedlønns tabellen:
Lønnstrinn 1–29: fra 7 100–9 700 kroner
Lønnstrinn 31–59: 9 700 kroner
Fra lønnstrinn 61: 2,1 prosent

Justeringsoppgjør

585 millioner kroner fordelt på stillingskoder, med likelønnsfokus. Vit.ass. fikk ett og to lønnstrinn, bibliotekarar fikk to lønnstrinn. Lønnsramme 25 fikk ett lønnstrinn og omfatter universitets- og høyskolelektor, forsker 1108, amanuensis, statsmeteorolog og universitetsbibliotekar.

Lokale forhandlinger

Mellom arbeidsgiver og tillitsmenn på den enkelte arbeidsplass. Begynner i slutten av september, utgjør om lag 0,9 prosent av lønnsmassen, basert på prioriterte lister med enkelt navn.

Midlertidig ansatte setter hardt mot hardt

Flere universiteter og høyskoler saksøkes av midlertidig ansatte. To av søksmålene kan få prinsipiell betydning for nyutdannede forskere.

Forskerforbundet har nylig tatt ut fire stevninger – to mot Universitetet i Oslo, én mot NTNU og én mot Samisk høyskole. Det er også varslet to ytterligere søksmål mot NTNU og Norges veterinærhøyskole. Alle sakene gjelder ansatte som krever fast tilsetting. Det er det høyeste antallet søksmål juridisk avdeling i Forskerforbundet har måttet håndtere samtidig noen gang.

Skal stipendperioden medregnes?

To av sakene, som Forskerforum.no omtalte i august, er rettet mot Universitetet i Oslo (UiO). Der har to tidligere stipendiater gått til sak for å få fast stilling på grunn av opptjening av tjenestetid etter mer enn fire år sammenhengende som ansatt. Saksøkerne mener at de har krav på utvidet stillingsvern etter tjenestemannsloven fordi de har gått rett fra fireårig doktorgrad til midlertidig stilling, noe som medfører mer enn fire år tjenestetid.

– Forskerforbundets opplevelse er at vi har støtte i juridisk teori, rettspraksis og Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet når det gjelder beregning av tjenestetid. All sammenhengende tjeneste skal telle med i beregningen av total tjenestetid, uavhengig av tilsetningsforholdet, sier jurist i Forskerforbundet, Brita Alsos.

Kan føre til regelendring

I et brev fra Kunnskapsdepartementet (KD) til Universitetet i Oslo i juni kommer det frem at Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet (FAD) vil vurdere å stadfeste et personalreglement der tjenestetiden i stipendiattstilling ikke medregnes «i den samlede ansiennitet i den nye stillingen.» Implisitt betyr det at FAD per i dag regner med stipendiattstilling i fireårsregelen. Svaret til KD fra Universitetet i Oslo er imidlertid at universitetet på nåværende tidspunkt ikke mener det er behov for en regelendring fordi de mener denne regelen allerede er inkludert i dagens lovtekst.

FOTO: SIRI LINDSTAD

– Stipendiattiden skal telle med i opptjening av tjenestetid, mener Brita Alsos.

– Ønsker åpen konkurranse

– Vår regelfortolkning er slik at stipendiattstillingene ikke skal regnes med. Dette er utdanningsstillinger, sier Anita Sandberg, personaldirektør ved UiO.

– I tillegg er det en rekke gode argumenter for begge parter som tilsier at stipendiattiden ikke skal medregnes. Arbeidsgiver ønsker åpen konkurranse om alle faste stillinger. For stipendiaten vil et engasjement eller vikariat direkte etter en stipendiattperiode gi muligheter for arbeidspraksis og være en test på om et liv som forsker og undervisning er noe vedkommende ønsker å satse på, sier Sandberg.

FOTO: AKSEL MÆRVIDNES

– Stipendiattstillingene skal ikke regnes med. Dette er utdanningsstillinger, sier Anita Sandberg.

Konsekvenser for stipendiater

Hun mener også at formålet med fireårsregelen er å forhindre at midlertidig tilsetting benyttes for å dekke opp permanente arbeidskraftbehov, og dermed ikke har relevans for utdanningsstillinger.

– Det vil aldri være behov for å ha en arbeidstaker permanent i en slik stilling, sier hun. Disse sakene kan få prinsipiell betydning for ansettelser av ferdige stipendiater og også tvinge frem endringer i tjenestemannsloven, dersom universitetet taper. Anita Sandberg frykter at sakene som går mot dem nå, i verste fall kan føre til at de ikke lenger kan ansette

Snuoperasjon fra universitetet

En av saksøkerne ved Universitetet i Oslo mener at universitetet har tatt en real U-sving. Første gang hun fikk vite om at hun hadde fått styrket stillingsvern fordi hun hadde jobbet i mer enn fire år, var da ledelsen ved hennes institutt selv gjorde henne oppmerksom på det.

– Instituttet beklaget feilen det hadde begått ved å gi meg en ny midlertidig ansettelse uten opphold etter stipendiattperioden, forteller kvinnen til Forskerforum.

Hun ønsker å være anonym for ikke å rette oppmerksomhet mot seg selv eller sitt institutt. Kvinnen forteller at det forsterkede stillingsvernet ble behandlet som et faktum i møter med instituttledelsen og fakultetet. Hun fikk også tilbud om en stilling, som hun ikke ville ta imot siden det dreide seg om en midlertidig postdoktorstilling som ville nullstille den opparbeidede tjenestetiden.

– Kort tid før vikariatet var slutt, slo imidlertid universitetet kontra. Jeg mottok et brev som

fastslo at jeg ikke hadde opparbeidet rettigheter i det hele tatt. Brevet siterte en utredning fra et privat advokatkontor, som fastslo at en ansettelse som stipendiat ikke skal gjelde med i de fire årene.

– I tiden før brevet kom, merket jeg at jeg var ute i kulden, men det ble ikke gitt noen informasjon om årsaken. Brevet som slo en strek over rettighetene som instituttet i utgangspunktet hadde forestilt meg, kom som lyn fra klar himmel, sier hun.

ferdigutdannete stipendiater fordi de da er nødt til å få fast stilling – noe universitetene ikke ønsker å gi ferdig utdannete forskere.

– Faste vitenskapelige stillinger innenfor universitetene er begrenset, og det er og bør være konkurranse om dem. Dersom universitetet må ansette en stipendiat fast om vedkommende går direkte over i en annen stilling, vil det være en ansettelse som går på bekostning av åpen konkurranse, sier Sandberg.

Tøffere arbeidsliv

Forskerforbundets generalsekretær Sigrid Lem mener at UiOs linje, samt de øvrige sakene forbundet fører mot utdanningsinstitusjoner i disse dager, viser at institusjonene er i en presset situasjon.

– Økonomien og handlingsrommet til universiteter og høyskoler har gjort at de opptrer tøffere. De har ikke lenger mulighetene til å finne smidige løsninger, sier Lem. Hun mener den økonomiske situasjonen i universitets- og høyskolesektoren kan være en årsak til at det er så mange søksmål nå.

Ved Universitetet i Oslo opplever Forskerforbundets hovedtillitsvalgt Kristian Mollestad at midlertidig ansatte behandles verre enn før.

– At det har blitt flere saker, er helt tydelig. I stedet for å finne gode løsninger velger man å sette hardt mot hardt. Det er en ny trend, sier han.

– På UiO føler jeg at det har blitt tøffere for de midlertidig ansatte, men arbeidslivet ellers har også blitt tøffere. Vi har kranglet lenge med ledelsen om personalreglement og opparbeiding av tjenestetid, så nå tror jeg de vil prøve det i rettsapparatet, sier Mollestad.

KD, som søksmålene er formelt rettet mot, ønsker ikke å kommentere saken på nåværende tidspunkt. Heller ikke Regjeringsadvokaten, som representerer Kunnskapsdepartementet, ønsker å gi noen kommentar.

AV AKSEL KJÆR VIDNES

Midlertidighet i akademia

Ifølge arbeidsmiljøloven og tjenestemannsloven skal midlertidig ansatte ansettes fast dersom arbeidet varer i over fire år. Andelen midlertidig ansatte i sektoren er over dobbelt så høy som gjennomsnittet i arbeidslivet.

Tall og tiltak

Forskningsminister Tora Aasland har nedsett arbeidsgruppen «Tall og tiltak» som skal utrede omfang av og tiltak mot bruk av midlertidighet innen universitets- og høyskolesektoren. Gruppen skal ha sitt andre møte i september og levere sin rapport 1. november.

Akademisk skrivning:

Mer variert enn som så

Lite tyder på at IMRAD-malen for artikkelsskriving vil spre seg til alle disipliner, sier språkforsker Trine Dahl.

– Debatten om akademisk artikkelsskriving i de siste numrene av Forskerforum har absolutt vært interessant å følge med på. Men min egen og andres forskning på vitenskapelige tekster viser at det nok er større variasjon mellom fagene og disiplinene enn hva man kan få inntrykk av gjennom denne diskusjonen, sier Trine Dahl.

Starter med funnene

Hun er lingvist og professor i engelsk ved Institutt for fagspråk og interkulturell kommunikasjon ved Norges Handelshøyskole i Bergen. For få år siden var hun én av tre forskere bak prosjektet «KIAP – Kulturell identitet i akademisk prosa». Her undersøkte man hvordan ny kunnskap ble framstilt i 450 fagfellevalgte vitenskapelige artikler innen henholdsvis medisin, økonomi og lingvistik.

– Det vi først og fremst mener å kunne se at har blitt mer vanlig, er at forskeren presenterer funn allerede i begynnelsen av artikkelen. Den tendensen er ganske tydelig innen en del av de samfunnsvitenskapelige fagene, men også innen deler av humaniora, sier Dahl.

Denne utviklingen mener hun kan skyldes flere forhold.

– Ved å gi signaler allerede i introduksjonen om hva man kan vente seg videre i artikkelen, er det lettere å fange leseren. Det kan være et viktig grep med den informasjonsøkningen vi ser, der stadig mer blir publisert. Dessuten vil det å tidlig flagge resultater i disipliner der man ikke forholder seg til en like fast artikkelstruktur som i naturvitenskapene, i seg selv gi en indikasjon på strukturen i artikkelen.

Men ikke alle disipliner har forskning som kan kokes ned til konkrete funn, understreker Trine Dahl.

– Nettopp derfor vil ulike kunnskapsbaser og -tradisjoner reflekteres i en større variasjon i hvordan artiklene ser ut, enn hva man kan få inntrykk av gjennom en del av utsagnene i debatten så langt.

Ett bein i hver leir

Trine Dahl presiserer for øvrig at hun ikke er uenig i at man kan se tendenser til en mer fast struktur i tekstene innenfor de enkelte disiplinene.

– IMRAD er absolutt gjeldende på veldig store felt, ettersom det er mange naturvitenskapelige disipliner som bruker den. Men det vil være feil å signalisere overfor for eksempel nye forskere innenfor *alle* disipliner at det forventes at de skal følge IMRAD-strukturen.

Hun peker imidlertid på at stadig mer fors-

FOTO: NHH

– Ikke alle disipliner har forskning som kan kokes ned til konkrete funn, sier Trine Dahl.

kning er interdisiplinær, for eksempel deler av psykologiforskningen.

– Det er klart at man da kan komme borti tidsskrifter som har ett bein i begge leire, både naturvitenskapene og samfunnsvitenskapene. I en slik kontekst kan man som samfunnsviter bli bedt om å forholde seg til IMRAD. Men dette blir spekulasjoner fra min side. Det vi vet, er at variasjonen er større mellom disiplinene enn hva som så langt har kommet fram i denne debatten.

AV SIRI LINDSTAD

Se også leserinnlegg s. 36.

IMRAD

IMRAD er en forkortelse for Introduction, Methods, Results and Discussion. Nærmest enerådende artikkelform innen de naturvitenskapelige fagene.

KIAP

Kulturell Identitet i Akademisk Prosa: nasjonal versus disiplinavhengig NFR-støttet forskningsprosjekt ved Institutt for fremmedspråk, Universitetet i Bergen, 2002–2006.

Fusjon møter motstand

■ Styret ved Høgskolen i Østfold (HiØ) har utsett avgjerda om å slå seg saman med høgskolane i Buskerud og Vestfold. Ein utgreiingsrapport som tilrår fusjon, møtte stor motstand under høyringsrunden ved HiØ. – Både avdelingsstyra, studentane og organisasjonane for dei tilsette er negative til samanslåing, seier Marit Eriksen, hovudtillitsvald for Forskerforbundet ved HiØ. Ei arbeidsgruppe skal no greie ut alternativ til fusjon og kva konsekvensar det kan få for HiØ om dei andre institusjonane slår seg saman. Styra ved høgskolane i Buskerud og Vestfold går inn for fusjon mellom dei tre høgskolane.

Snart universitet i Bodø

■ Høgskolen i Bodø tilfredsstiller samtlige kriterier for å kunne bli akkreditert som universitet. Slik konkluderer Nokuts sakkyndige komité etter å ha gjennomgått institusjonens universitetssøknad, skriver høgskolen i en pressemelding. – En enstemmig fagkomité anbefaler at styret i Nokut sier ja til universitetssøknaden. Vi håper den vil bli godkjent av Kongen i statsråd i løpet av oktober, sier rektor Pål Pedersen ved Høgskolen i Bodø til Forskerforum.

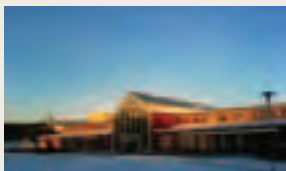
Navneskifte

■ Universitet- og Høgskoleutdannedes Forbund (UHF) har endret navn til Akademikerforbundet med virkning fra 1. juni. Akademikerforbundet er en landsomfattende arbeidstakerorganisasjon for universitets- og høyskoleutdannede, som er tilsluttet hovedorganisasjonen Unio. Organisasjonen har i dag 3130 medlemmer.

Ingen fusjon i nord

■ Planene om å slå sammen høgskolene i Finnmark og Harstad med Universitetet i Tromsø har strandet. – Ulikhetene var for store, sier rektor Ketil Hanssen ved Høgskolen i Finnmark til Forskerforum.no. Rektor ved Høgskolen i Harstad, Inger Aksberg Johansen, mener også at det er for liten fusjonsvilje ved Universitetet i Tromsø etter sammen slåingen med Høgskolen i Tromsø. – Det er en fusjonstrøtthet på universitetet som er merkbar, sier Aksberg Johansen til NRK Troms og Finnmark.

Skriver mer om forskning

■ Norske medier skriver stadig mer om forskning og utdanning, viser tall Forskerforum.no har hentet inn fra medieovervåkingsbyrået Retriever. Fra 2000 til i dag har det vært en nær tredobling i forekomsten av ordet *forskning* i norske papirmedier. Også i nettmedier har det vært en kraftig økning. Forekomsten av ordene *utdanning* og *høyere utdanning* har hatt den samme utviklingen. Dette speiler et høyt utdannet og forskningsinteressert folk, mener mediene.

Ny rektor ved UMB

■ Torsdag 12. august ble Hans Fredrik Hoen formelt innsatt som rektor ved Universitetet for miljø- og biovitenskap (UMB). Styret ved UMB har også tilsatt Mari Sundli Tveit som prorektor for utdanning, mens Ruth Haug fortsetter som prorektor for forskning. Sammen med den nyvalgte rektoren Hans Fredrik Hoen utgjør de nå rektoratet ved UMB de neste tre årene.

For få lærarstudentar

■ Mange høgskolar som tilbyr den nye todelte lærarutdanninga, har ikkje greidd å fylle studieplassane ved lærarutdanning for 1.–7. klasse i grunnskolen. Trenden er at studentane heller vil ta utdanning som kvalifiserer til undervisning på 5.–10. klassesteg. Kunnskapsdepartementet (KD) stilte først krav om minst tjue studentar per klasse, men har seinare gitt klarsignal til at høgskolar som ikkje fyller kravet, likevel kan starte opp. Ei veke før skolestart hadde Høgskolen i Nesna teke opp berre tolv studentar på lærarutdanninga for 1.–7. klasse. Mange av søkerane var ikkje kvalifiserte.

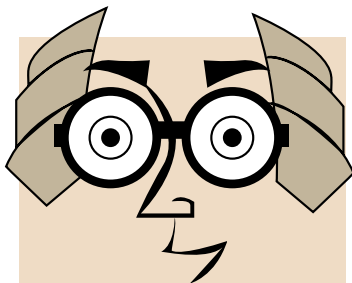
Nytt krefttilfelle ved NTNU

■ Et nytt krefttilfelle blant tidligere studenter ved NTNUs anlegg på Rosenborg har nylig blitt kjent. Mannen, som kommer fra Island, føyer seg dermed inn i rekken av personer som har utviklet hematologisk kreftsykdom i etterkant av å ha vært student eller ansatt ved Rosenborg-laboratoriene. Mannen går nå til erstatningssøksmål, 13 år etter at de første tilfellene ble kjent. Han har ikke meldt fra om sin situasjon før nå fordi han bor på Island og ikke kjente til saken før han ved en tilfeldighet leste en norsk artikkel, forteller hans advokat til Forskerforum.no.

Mer til professorer

■ Årets sentrale lønnsoppgjør endte med å utvide A-tabellen til lønnstrinn 98 i staten. Det betyr at makslønn for en professor havner på godt over én million kroner. – Dette gir oss en nødvendig fleksibilitet på lønnsiden for å konkurrere om de beste forskerne, sier professor Svein Johan Knapskog til Universitetsavisa. Han er leder for Q2S, ett av tre sentre for fremragende forskning ved NTNU. Fram til nå har taket for professorer vært på lønnstrinn 95, det vil si 1 024 000 kroner. Ny topplønn fra i år blir på 1 106 400 kroner brutto i året.

Opprykk til professor

■ Kunnskapsdepartementet har utarbeidet ny forskrift for ordningen med personlig opprykk til professor etter kompetanse. Til nå har nasjonale bedømmingskomiteer under Universitets- og høyskolerådet (UHR) forvaltet ordningen. Nå får den enkelte institusjon ansvar for å gjøre de faglige vurderingene av sine ansatte. De formelle kravene rundt saksbehandlingen er de samme som tidligere. Det er ingen nasjonal søknadsfrist, men den enkelte institusjon kan sette egen frist dersom det er ønskelig, skriver UHR.

Skuldar UiB for aldersdiskriminering

■ Pauline Ann Hoath (56) vart innstilt som nummer ein av den sakkyndige komiteen då ho søkte på ei stipendiatstilling i visuell kultur ved Institutt for informasjons- og medievitenskap ved Universitetet i Bergen (UiB). Men så fekk Hoath beskjed om at ho ikkje var kvalifisert likevel, skriv På Høyden. I framlegget til vedtak følgde fakultetsleiinga opp innstillinga til instituttleiaren: Hoath var for gamal til å eigne seg. Likestillingskomiteen ved UiB har levert klage i saka, og hovudtillitsvald i Norsk Tjenestemannslag ved UiB meiner saka ber preg av aldersdiskriminering.

Satser på åpen forskning

■ For første gang kan forskere ved landets største universiteter gjøre forskningen sin tilgjengelig for alle. Universitetsbibliotekene i Bergen, Oslo, Tromsø og Trondheim har slått seg sammen for å styrke sin posisjon overfor de internasjonale akademiske forlagene, skriver Universitetsavisa. Gjennom en avtale som er forhandlet frem med tidsskriftforlaget Springer, kan forskere selv velge om de ønsker å publisere åpent i rundt tusen tidsskrifter. Det innebærer at artiklene blir tilgjengelige for alle – ikke bare gjennom dyre abonnementer.

Få norske på topp

■ Universitetet i Oslo (UiO) er det eneste norske universitetet som oppnår en plassering blant de 100 beste universitetene i verden. Ifølge Shanghai Ranking Consultancys «Academic Ranking of World Universities» for 2010 er UiO det 75. beste universitetet i verden. Det ligger dermed godt over de neste norske universitetene på lista, NTNU og Universitetet i Bergen, som begge havner blant de 201–300 beste. Universitetet i Tromsø er blant de 301–400 beste universitetene i verden.

Positive til EU-samarbeid

■ Nordmenn er mer positive til europeisk forskningssamarbeid enn EU-innbyggerne selv, viser en meningsmåling som nylig er gjennomført av Eurobarometer. Hele 82 prosent av de norske respondentene mener at europeisk forskningssamarbeid og forskningssamarbeid finansiert av EU vil bli mer viktig i årene fremover, skriver Forskningsrådet. På Island er det til sammenlikning kun 61 prosent som mener dette, viser meningsmålingen.

Forelesning ved Universitetet i Oslo, 1974.
(Foto: Scanpix)

Kunsten å forelese

Er det i høst du har lovet deg selv å lære deg PowerPoint? Er det nå du skal vinne studentenes hjerter med forelesninger de kommer til å snakke om resten av livet?

TEKST: SIRI LINDSTAD

– Målet mitt er å skape gode forelesninger for flertallet av studentene. Men du når aldri fram til alle, sier Brynjar Foss, Årets foreleser 2010 ved Universitetet i Stavanger. (Foto: Hung Ngo)

DET ER SEMESTERSTART og åpning av Universitetet i Stavanger igjen etter sommeren. For Brynjar Foss, førsteamanuensis ved Institutt for helsefag, begynner høsten ekstra bra i år. Etter at 1207 studentstemmer ble talt opp etter forrige studieår, viste han seg å være en klar vinner av tittelen Årets foreleser 2010.

Og spørsmålet er selvfølgelig: Hva føler du nå, Brynjar Foss?

– Tenk at jeg skulle få det spørsmålet, ler han før han konstaterer at: Jo da, det kjennes bra.

– Jeg tar det som en tilbakemelding på at jeg gjør noe riktig. Jeg har jo lyst til å forelese på en måte som studentene lærer godt av. Å nominere meg til en pris som dette er derfor en hyggelig gest fra deres side.

Vil skape forbilder

Det er imidlertid ikke bare for å være greie at studentene kårer Årets foreleser.

– Vi vil framheve de gode foreleserne, slik at de kan være et forbilde for andre. Blir man ikke nominert, kan man jo ta det som et lite hint.

Det sier Kathe-Mari Solberg Hansen, avtroppende nestleder i Studentorganisasjonen ved

UiS (StOr). Når vi snakker med henne, er det ennå bare juni måned, og avstemmingen til Årets foreleser har så vidt kommet i gang. Til sammen er 46 lærere nominert. Alle studenter kan nominere, og deretter har den enkelte én stemme ved avstemmingen, som foregår via et QuestBack-skjema på nettet.

– Foreleserne her på universitetet snakker om «undervisningsplikt» og «forskningsfri». Hvilke signaler tror man det sender til oss studenter, spør hun kvast.

Ingen sur plikt

Kåringer av årets foreleser finner sted over hele landet og ved en rekke utdanninger. I

Bergen kan for eksempel både kjemiprofessor Knut Børve ved universitetet og høyskolelektor Knut Erik Kismul ved ingeniørutdanningen ved høyskolen smykke seg med tittelen fra henholdsvis 2009 og 2006.

– Det er klart du blir både overrasket og glad over å få en slik pris. Det gir deg et løft i det du holder på med, sier Knut Erik Kismul.

Knut Børve mener imidlertid at et begrep som «undervisningsplikt» er et avtrykk i språket fra tidligere tider.

– Jeg opplever at det er stor interesse for undervisning og synes selv det er en av de mest givende sidene ved det å jobbe i akademien.

Ja, ved ingeniørutdanningen eksisterer ikke

– Tiden jeg har til å sette meg ned og skrive ut ting, er veldig etterlengtet.

LISE NORDENBORG MYHRE, førsteamanuensis ved Universitetet i Stavanger

engang ordet «undervisningsplikt», påpeker Knut Erik Kismul. Der er det rett og slett undervisning de fleste driver med.

For Helga Eggebø, stipendiat ved Sosiolgisk institutt, er undervisningen derimot nedfelt som nettopp en plikt. Men det er ikke dermed sagt at den ikke også er en glede.

– Den gir en mulighet til å få fri fra å sitte på kontoret alene for seg selv. De resterende 75 prosentene av stipendiatarbeidet er jo så veldig alenearbeid, sier hun.

Det er likevel ikke til å stikke under stol at for et stort antall vitenskapelige ansatte ved høyskoler og universiteter er det en kamp å skulle få tid til både å undervise og forske, slik tanken gjerne er at man skal. Helga Eggebø forteller at det tar henne minst en uke både å forberede og holde en vanlig dobbelforelesning for første gang, spesielt når det er snakk om et kurs der det ikke er hun selv som har lagt opp pensum. Men det tar ikke i nærheten like lang tid dersom en holder omtrent den samme forelesningen året etter.

– Nå er instituttet hos oss ganske fair, og vi får godtgjort sånn noenlunde den tiden det tar. Men jeg har hørt at ganske mange andre stipendiater får godskrevet bare sju timer pliktarbeid for en dobbelforelesning, sier Eggebø.

– Dette gjelder ikke bare stipendiater, skyter Knut Børve inn og utdyper:

– Dagen går gjerne med til administrasjon, litt forskning og selvfølgelig studentene. Døra mi står alltid åpen for dem. Dermed blir undervisningsarbeid noe jeg begynner med hjemme om kvelden. På gode dager er jeg ferdig tolv, på dårlige dager to.

Til tider brutalt

Ved Universitetet i Stavanger er Lise Nordenborg Myhre en av de 46 nominerte til Årets foreleser. Hun er førsteamanuensis ved Institutt for medie-, kultur- og samfunnsfag og underviser om urbaniseringsprosesser.

– Tiden jeg har til å sette meg ned og skrive ut ting, er veldig etterlengtet. Det er begrenset hvor mye man kan gi ut. Man må ha tid til å skrive selv også. Forskning er samtidig det som gir høyest uttelling, og jeg frykter et skille mellom de som underviser, og de som forsker. Ligger man godt an på en scoringsliste for publisering, kan man lett bli gitt et vern av institusjonen mot å måtte ha for mye undervisning. En slik situasjon unngår vi ved å sørge for at folk får tatt ut forskningstiden sin på en måte som gjør at man får muligheten til å publisere. Én dag i uka til skriving blir for lite helhetlig.

Forskning og undervisning henger likevel tett sammen, påpeker Myhre.

– Det som gjør meg til en lykkelig lærer, er at jeg kan fortelle studentene noe nytt fra forskningsfronten, gi dem begreper og teorier som jeg opplever at er umiddelbart aktuelle og relevante for samfunnet vi lever i.

Likevel: Hun har betenkeligheter når det gjelder kåringer som Årets foreleser.

– Jeg ble selvfølgelig glad da jeg så at jeg

var nominert, for det må bety at jeg har nådd fram. Men samtidig er jeg kritisk til den typen hierarkisering og evaluering som kåringer som dette er en del av. Hvordan skal jeg overleve dette systemet der læreren skal evalueres hele tiden, husker jeg at jeg tenkte da UiS ble universitet. Det er ganske brutalt til tider, og kan bli angstbefengt. Når jeg selv har fått dårlige evalueringer, er jo ikke det noe jeg har lyst til å gå rundt og snakke om.

Må fremme kritisk tenkning

Myhre er dessuten nøye på å understreke at det hun driver med, ikke er informasjonsvirksomhet, men opplæring i kritisk tenkning.

– Jeg spør meg om jeg må bli mer overflattisk, tendensiøs og markedsrettet i undervisningen nå som universitetet har blitt en del av dette tellesamfunnet? Det vil i så fall gå ut over den kritiske og analytiske delen som er helt avgjørende for å lære. Vi driver ikke kunnskapsformidling, men undervisning, og det betyr gjensidig kritisk tenkning – studentene imellom, og studenter og lærere imellom.

Den kritiske tenkningen og evnen til argumentasjon må være i førersetet, og så må man komme med de andre kravene etterpå, som for eksempel at universitetssektoren skal være matnyttig. Jeg ser imidlertid ingen motsetning mellom å være samfunnsrettet og samtidig gi rom for kritikk og diskusjon.

Var ting bedre før? Var studentene flinkere og universitetslærerens status høyere?

– Jeg kan se at de faglige kravene jeg stilte da jeg begynte å forelese for tjue år siden, er andre enn jeg stiller i dag. Jeg satte plogen dypere den gangen. Men det er likevel ikke et rettferdig mål, for i dag favner vi bredere, sier Knut Børve.

Han peker på at innenfor kvantemekanikken har det som var spesielt før, blitt mer relevant i dag.

– Kvantemekanikk inngår nå i alt fra medisin til materialkonstruksjon. Dermed er det langt flere metoder å lære om, samtidig som man lærer mindre om hver metode. Studentene er likevel de samme – like dyktige og intelligente.

– Det som først og fremst har endret seg,

– Det kan jo gå sport i kåringer som dette og kanskje bidra til at i alle fall noen av oss legger ned litt ekstra innsats, sier Brynjar Foss, Årets foreleser ved UiS. (Foto: Hung Ngo)

FOTO: KNUT EGIL WANG

– Jeg går mye og grunner på hvordan jeg skal klare å få fram *min* fortelling om det jeg foreleser i, sier stipendiat Helga Eggebø.

FOTO: KNUT EGIL WANG

– Hvis du brenner for et fag, har du lyst til å formidle det til noen. Hvis du i tillegg får et publikum, er det full match, sier kjemiprofessor Knut Børve.

FOTO: KNUT EGIL WANG

– Jeg lærer jo noe av annethvert spørsmål jeg får fra studentene, sier Knut Erik Kismul ved Høgskolen i Bergen.

er at jeg har blitt eldre enn mine studenter. Før behøvde jeg ikke å bygge ned autoritet på samme måte som jeg føler at jeg må i dag, sier Knut Erik Kismul.

To typer autoritet

Autoritet, ja. Hvordan vinne studentenes respekt?

– Det er to typer autoritet: den faglige og den sosiale. Ingen må kunne stille spørsmål ved min faglige autoritet, men det er helt ok å være litt tjommi. At jeg er en grei fyr, betyr ikke at jeg krever mindre av studentene, understreker Knut Børve.

Helga Eggebø opplever derimot at hun er nødt til å *ta* autoritet i forsamlingen.

– Det har nok både med alder og posisjon i universitetshierarkiet å gjøre. Sannsynligvis er jeg bare et par år eldre enn de jeg underviser. Da er det viktig å vise at jeg har en faglig autoritet, selv om jeg bare er stipendiat. Jeg må ta plass i rommet, og ikke bare stå i en krok og mumle. Jeg har selv opplevd forelesere som ikke har tatt den autoriteten, og som står og ser ut som vedkommende egentlig ikke har lyst til å være der, og det er bare pinlig for alle parter.

Faglig autoritet behøver likevel ikke bety at man skal kunne svare på alt, er de tre enige om.

– Et godt spørsmål er ofte vel så verdifullt som et godt svar. Man kan heller være med på å resonnerer videre sammen med studentene, eller peke videre til hvor man kan finne mer informasjon, sier Eggebø.

De gode pausespørsmålene

På ingeniørutdanningen kan det være 60–70 studenter på en forelesning, forteller Knut Erik Kismul.

– Med så mange studenter må man være veldig bevisst på det å avspenne forelesningssituasjonen og gjøre den uhøytidelig, slik at studentene tør både å stille og svare på spørsmål. Jeg går aldri vekk i pausen, men blir værende igjen i salen for å prate med folk. Du må vise at du bryr deg om dem. De spørsmålene man måtte få i pausen, er dessuten ofte veldig gode, sier Kismul.

– Jeg går gjerne ned og snakker med et par stykker før forelesningen, bare for å se hvordan stemningen er, sier Knut Børve.

– Men jeg opplever likevel at jeg kan bli litt utilgjengelig oppe på kateteret, i kraft av å være foreleser. Det er ikke nødvendigvis slik at noen tør og komme fram uoppfordret og spørre om noe i pausen. Da er det ikke alltid jeg vet hvor jeg skal gjøre av meg selv i pausene, sier Helga Eggebø.

– Det ideelle er fra 25 stykker og nedover. Jeg

prøver å få studentene til å skrive navnelapper. Dessuten er øyekontakt viktig. Kommunikasjonen behøver ikke bare å være verbal, sier Børve.

– Jeg tar ut klasselister med bilder fra adgangskortene de har. Jeg rekker aldri å lære meg alle navnene, men begynner gjerne med de som alltid setter seg litt langt bak. De det gjelder, blir alltid veldig overrasket når de hører at jeg vet hva de heter, og det skaper en illusjon om at jeg kan alle navnene, smiler Kismul.

Tavla holder stand

Og så må vi ikke glemme det springende punkt: PowerPoint eller tavle og kritt?

– Jeg bruker stort sett PowerPoint. Men jeg er nøye på å ikke ha for mye på hver slide, gjerne bare punkter, for å signalisere strukturen i det jeg sier. Og har jeg sitater – som jeg forsøker å

– Det er helt ok å være litt tjommi.

KNUT BØRVE, professor i kjemi ved Universitetet i Bergen

– I dette auditoriet er det altfor stor avstand mellom tavle og bakerste benk. Det hadde vært bedre med færre og bredere rader, sier Knut Erik Kismul. Helga Eggebø og Knut Børve er enige.
(Foto: Knut Egil Wang)

gjøre så korte som mulig – så vil jeg gjerne ha det i en PowerPoint. Men jeg har også hatt forelesninger bare med kritt og tavle. Fordelen er at når jeg skriver, tar det tid, og da får studentene også tid til å skrive, poengterer Helga Eggebø.

Knut Erik Kismul bruker aldri PowerPoint, men bruker pc-en til å hente fram bilder og diagrammer han måtte trenge i undervisningen. Knut Børve har derimot alt grafisk materiale organisert i en PowerPoint-fil.

– Men jeg kjører ikke noe show. I løpet av en dobbelttime henter jeg fram maks fire–fem sider fra PowerPoint-presentasjonen. Nei, jeg bruker først og fremst kritt og tavle. Det går senere, men likevel fort nok. Dessuten er det så fleksibelt. Jeg har alltid en plan for timen,

men ser jeg i øynene på studentene at her er noe i ferd med å glippe, har jeg ingen reserverasjoner mot å stoppe i planen og bruke ti minutter bare på å ta akkurat det punktet. Det viktigste er ikke hva jeg får sagt, men hva studentene får med seg.

Ny giv

I Stavanger kjører Lise Nordenborg Myhre også det hun kaller gammeldagse forelesninger.

– Jeg skriver stikkord og viktige begreper på tavla som jeg bruker som knagger under hele forelesningen. Det gir studentene litt ro til å reflektere når jeg snur meg bort for å skrive. Jeg tror det kan være ganske voldsomt for studentene hvis læreren hele tiden står mot dem.

– Jeg går aldri vekk i pausen, men blir værende i salen for å prate med folk.

KNUT ERIK KISMUL, høgskolelektor ved Avdeling for ingeniørfag, Høgskolen i Bergen

Årets foreleser 2010 i Stavanger, Brynjar Foss, er imidlertid en ihuga PowerPoint-bruker.

– Jeg bruker programmet nesten slavisk og har ingen notater ut over min egen PowerPoint-fil. Ambisjonene mine er å ta i bruk multimedia ytterligere. Jeg underviser i humanbiologi, og på YouTube ligger det for eksempel en del animasjoner og filmsnutter over det som skjer inne i cellene som jeg forsøker å ha med i forelesningen. Dessuten holder vi på å utvikle et nytt læremateriell her ved UiS der vi lager elektroniske kompendier i rent pdf-format med blant annet animasjoner. I framtiden håper jeg å kunne bruke disse kompendiene enda mer inn mot undervisningen, sier Foss.

Og nå står et nytt semester for døren. Nye studenter, nye kurs, nye ambisjoner for forelesningene.

– Selv om jeg trives med tavle og kritt, tenker jeg hele tiden at i år skal jeg lære meg PowerPoint. Og i år skal jeg det, ler Lise Nordenborg Myhre. ■

Foretrekker du tavle eller PowerPoint?

MARTE BOGEN SINDERUD

Førsteamanuensis i historie, Høgskolen i Volda

– Jeg bruker PowerPoint. Da har jeg en overordnet plan for forelesningen.

Dessuten bruker jeg ofte fotografier, filmsnutter fra YouTube og andre typer illustrasjoner i forelesningen, og det er enkelt i en PowerPoint.

TORE HENRIKSEN
Professor i jus, Universitetet i Tromsø

– Jeg har alltid en PowerPoint som utgangspunkt for forelesningen. Men man kommer gjerne på nye tanker mens man

snakker, og da kan det være lettere å illustrere på tavla. Det har kanskje også noe med mine tekniske innsikter i PowerPoint å gjøre.

GUNN ENLI
Førsteamanuensis i medievitenskap, Universitetet i Oslo

– Jeg bruker vanligvis PowerPoint, men ser at det også har sine ulemper, blant annet at man

kan bli bundet av «kulepunkttyranniet». De gangene det har oppstått uforutsette tekniske problemer, er min erfaring at om man kjenner stoffet godt, kan forelesningen gli bedre om man formidler uten å støtte seg til en PowerPoint-presentasjon.

SYRIA

Forbyr burka og niqab

■ De ansiktstildekkende plaggene burka og niqab er ikke forenlig med verdiene og etikken i akademisk tradisjon. Det mener i alle fall Ghaith Barakat, Syrias minister for høyere utdanning. Landet har nå innført forbud mot burka og niqab på både private og offentlige universiteter, og ifølge DailyMail.co.uk har det nye forbudet ikke vakt mye debatt.

THAILAND

Akademikere advares mot å snakke

■ Thailandske akademikere er hyppig brukt som kommentatorer i tv og radio, og bidrar ofte til livlige politiske debatter. Men etter regjeringshærens operasjon mot de opposisjonelle rødskjortene i mai er ikke disse bidragene lenger noen selvfølge, skriver Universityworldnews.com. Flere radiostasjoner der akademikere har talt til støtte for rødskjortene, er beordret stengt, og mange universiteter advarer sine ansatte mot åpent å kringkaste sine politiske syn.

IBEROAMERIKA

Ønsker eget Erasmusprogram

■ Rektorer fra mer enn tusen universiteter i Iberoamerika, et område som er nesten identisk med Latin-Amerika, krever et utvekslingsprogram tilsvarende det europeiske Erasmus-programmet. Kravet er en del av slutterklæringen fra et møte i universitetsnettverket Universitas, skriver Universityworldnews.com. Iberoamerika består av alle tidligere spanske og portugisiske kolonier i Amerika, samt i noen sammenhenger, som Universitas-nettverket, også Spania og Portugal.

INDIA

Ikke arbeid til nyutdannede

■ Med 200 nye universiteter og 8000 nye høyskoler de siste fem årene vokser indisk høyere utdanning rekordraskt. Sektoren domineres imidlertid av vagt definerte ingeniør- og økonomiutdanninger som er dårlig tilpasset arbeidsmarkedet, skriver Universityworldnews.com. Når arbeidsmarkedet dessuten preges av yrker som ikke krever høyere utdanning, opplever mange å ikke få arbeid tilsvarende sine kvalifikasjoner.

AFRIKA

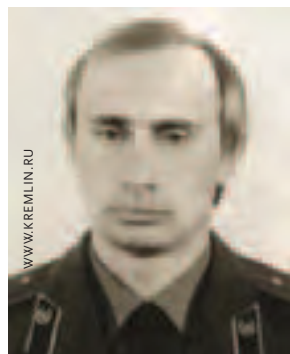
Tre land forsker for hele kontinentet

■ De tre landene Egypt, Nigeria og Sør-Afrika står alene bak brorparten av vitenskapelige artikler produsert i Afrika. Det viser en undersøkelse fra det britiske analysebyrået Thomson and Reuters, ifølge Universityworldnews.com. Totalt i Afrika ble det produsert omkring 27 000 artikler per år mellom 2000 og 2008, samme mengde som Nederland produserte alene. Og det er langt fra nok til å kunne bidra tilstrekkelig til kontinentets utvikling, mener rapportens forfattere.

ITALIA

Skal lære om liberalisme av Putin

■ Bill Clinton, Tony Blair og Mikhail Gorbatsjov skal alle være aktuelle som forelesere på statsminister Silvio Berlusconi planlagte l'Universita del Pensiero Liberale. En av tankene bak det private universitetet for liberalismestudier er nemlig at det er verdens nåværende eller tidligere politiske ledere som skal stå for forelesningene. Ifølge Times Higher Education har Russlands Vladimir Putin (bildet) allerede takket ja.

VERDEN

Blir værende etter utdanningen

■ Stadig flere internasjonale studenter blir værende etter endt utdanning. Det går fram av Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utviklings (OECD) årlige International Migration Outlook, offentliggjort i juli. I snitt endrer nå én av fem internasjonale studenter i OECD-land status fra student til migrant. I Frankrike og Tyskland blir nesten én av tre internasjonale studenter værende.

MALAWI

Får universiteter i gave fra Kina

■ I løpet av de ti neste årene oppretter Kina fem sårt trengte høyere utdanningsinstitusjoner i Malawi, blant dem The Malawi University of Science and Technology. Samtidig sponser den asiatiske giganten også en hel rekke utviklingsprosjekter over hele Afrika, skriver Universityworldnews.com. Av analytikere tolkes Afrika-satsingen som en måte å skape goodwill for kontinentets kinesiske handelsforbindelser.

VERDEN

Global kamp mot fusk

■ Etter at Second World Conference on Scientific Integrity ble holdt i Singapore i juli, jobbes det nå med nye, frivillige internasjonale retningslinjer for forsknings-etikk. Hensikten er å bidra til å bekjempe den stadig økende forekomsten av forskningsfusk og plagiat. Fremdeles mangler for øvrig mange land også nasjonale kontrollorganer og regelverk på området, skriver Universityworldnews.com.

VERDEN

Vedgår rangering på tynt grunnlag

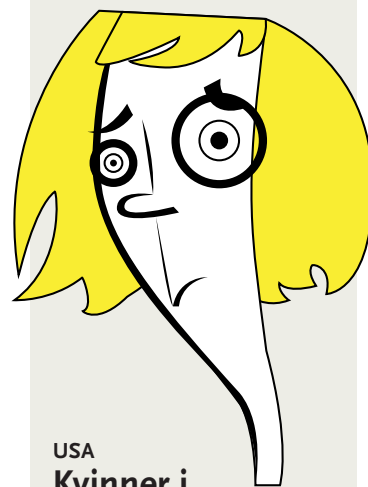
■ Tidsskriftet Times Higher Education innrømmer omsider store svakheter i sitt rangeringssystem for verdens universiteter. Phil Baty, ansvarlig for rangeringen siden 2009, medgir overfor avisen die Zeit at listene til nå har bygget på et svært tynt grunnlag. Særlig framhever han rangeringens bruk av fagfellevurdering, som har utgjort hele 40 prosent av universitetenes «karakter». Antallet fagfeller har nemlig vært altfor lavt til at dette er forsvarlig.

DANMARK

Danske forskere er lykkeligst

■ Sammenlignet med kollegaer i 15 andre land ligger danske forskere på topp i å være tilfredse med arbeidsvilkårene, ifølge en undersøkelse offentliggjort av tidsskriftet Nature. Tilfredshetsindikatorne var lønn, ferie, helsetjenester, fødselspermisjon, pensjon, arbeidssukens lengde, grad av uavhengighet og veiledning fra ledelsen. Etter Danmark følger Nederland og Sverige, mens Tyskland, Storbritannia og USA ligger midt på treet. Japan, Kina og Italia tar bunnplasseringene, skriver danske Forskerforum. Norge er ikke med i undersøkelsen.

USA

Kvinner i samfunnsfag mistrives

■ Undersøkelser av jobbtilfredshet i academia avdekker ofte forskjeller mellom kvinner og menn. Og da gjerne med førstnevnte som minst tilfredse. En ny undersøkelse utført av the Collaborative on Academic Careers in Higher Education bekrefter dette, skriver Inside Higher Ed. Et oppsiktsvekkende nytt funn er likevel at kvinner i samfunnsfagene ser ut til å være spesielt misfornøyd. Dette vurderes som interessant i og med at kvinner er godt representert her. Men hvorfor er det slik? Det har ikke rapporten svar på.

STORBRITANNIA

Ekstremister søker studiner

■ Radikale islamister i Storbritannia retter nå sin rekrutteringsvirksomhet også mot kvinnelige studenter. Det hevder Shaista Gohir, rådgiver for myndighetenes antiterrorprogram og leder for the Muslim Women's Network UK, overfor BBC News. Årsaken tror Gohir, er at kvinner vekker mindre mistenksomhet enn menn. Nestleder Amandla Thomas-Johnson i the Federation of Student Islamic Societies benekter imidlertid at ekstremisme og radikalisering er et problem ved britiske universitet.

NIGERIA

Klær skaper eksamensresultater

■ «Festkledd» studenter skaper hodebry for nigerianske universitetslærere. Mange mener nemlig at de motebevisste studentene, enten de bærer seksuelt utfordrende antrekk eller t-skjorter med basketball-logo til forelesning, gjennomgående presterer svakere enn andre studenter. Særlig rettes kritikken mot studenter i humaniora og samfunnsfag, skriver Universityworldnews.com. Nå etterlyses egne kleskoder til forelesningsbruk, for slik å heve det faglige nivået.

PÅ VEGNER AV OSS ALLE

MARIANNE AASEN I SAMTALE MED PER ANDERS TODAL
FOTO: ERIK NORRUD

– Høyr på akustikken, seier Marianne Aasen¹. Eg høyrer klangen av eit stort, tomt rom. Bryske menn med store bartar skular ned frå målarstykkja. Vi er i Eidsvoldsgalleriet på Stortinget for å snakke i fred og for å få fine bilete.

– Ingen har brukt dette som kontor sidan Josef Terboven. Det er ikkje spesielt funksjonelt. Du skal vere ganske pompøs om du synest dette er eit fint arbeidsrom, seier Aasen.

Leiaren av kyrkje-, utdannings- og forskingskomiteen er ikkje pompøs. Ho vil at ting skal vere funksjonelle, til beste for samfunnet. Og da må nokon styre.

– Forskinga skal vere fri, hypotesane til forskaren må vere grunnleggjande frie. Men vi politikarar må avgjere kor det skal satsast strategisk på vegner av samfunnet. Kven skal elles gjere det? Så vi må ha forskingsprogram og senter for framifrå forskning, og vi skal ha breiddeuniversitet. Og forskninga skal både gje rom for det nyfikne mennesket og ha nytteverdi, seier Aasen.

– *Men kva prinsipp skal forskning styrast etter? Korleis vurdere kva som er nyttig og verd å satse på?*

– Eg tenkjer på nytte i veldig vid forstand. Språkteigen på NRK er til dømes eit veldig nyttig program. Eg har veninner som nilyttar til Språkteigen, sjølv om dei aldri har studert norsk. Og ingen veit kva kunnskap som blir nyttig i framtida. På femtitalet visste ingen at petroleumsgeologar skulle bli det mest nyttige vi kunne ha her i landet. I vår fekk vi brått desperat behov for vulkanekspertar. Det er ganske sært at nokon har blitt det, men fantastisk at dei finst.

– *Meir spesifikt: Kva meiner du om avveginga mellom programstyring og frie midlar? Programstyringa frustrerer mange forskarar.*

– Det skjønner eg veldig godt. Om eg var forskar sjølv, ville eg ønskt mest mogleg ressursar til rådvelde for mitt eige felt. Alle i samfunnet vil gjerne ha meir ressursar. Men ressursar er avgrensa, det er difor vi har politikarar som skal avvege ting. Når det gjeld frie midlar kontra programforskning, må vi ha ein balanse. Men det er ingen fasit på korleis den ser ut.

– *Er balansen bra i dag?*

– Eg har fått med meg at universiteta ikkje synest det. Men om vi til dømes legg inn ein milliard ekstra i grunnløyving til universitet og høgskular, går det berre eit år eller to før dei må ha ein milliard til. Vi har strukturproblem som vi ikkje løyser med berre pengar. Det er til dømes mykje lettare for universitet og høgskular å opprette nye fag og studium enn å leggje dei ned. Å auke den frie forskninga uavgrensa løyser ikkje problemet, seier Aasen.

– Vi har for lite prioritering og spissing. Difor uroar det meg når alle høgskular vil bli universitet, for det forsterkar problemet. Alle gjer rasjonelle ting på si eiga tue, men på sikt og i sum blir det problematisk.

Dette er eit tema Aasen stadig vender attende til. I eit intervju i bladet Forskning i fjor hevda ho at for mange forskarar er opptekne av eigen sektor og bryr seg for lite om heilskapen.

– *Kva reaksjonar fekk du?*

– Eg trur ikkje eg fekk konkrete tilbakemeldingar på det. Men eg trur mange forskarar har ei kjensle av at dei ikkje blir anerkjende eller forståtte, og er skuffa over at samfunnet ikkje skjønner kor viktig forskning er. Og eg skjønner at ein forskar som driv med noko som er veldig spennande for han sjølv, kan føle avmakt iblant.

Sjølv har Marianne Aasen søkt seg mot sentrum av den politiske makta i Noreg. Studieløpet hennar liknar ei politikarutdanning: sosialøkonomi, historie og statsvitskap. Ho har arbeidd i Arbeiderbladet og i Europarørsla og var rådgjevar i den første Stoltenberg-regjeringa, og kan trygt plasserast i den teknokratiske Stoltenberg-fløya i Ap. I den første stortingsperioden sin sat ho i finanskomiteen, og i fjor haust tok ho over leiarskapen i KUF-komiteen etter Ine Marie Eriksen Søreide frå Høgre.

– *Den komiteen er vel ikkje den heitaste plassen på Stortinget?*

– Er han ikkje det?

– *Det verkar ikkje slik.*

– Eg synest spørsmålet er irrelevant. Alle komiteane på Stortinget er viktige, og eg trur alle finn arbeidet i komiteen sin meningsfylt.

– *Blir du ikkje misunneleg når journalistar står i kø for å dekkje samferdslesaker i nabokomiteen og det er musestille hos dykk?*

– Ikkje i det heile. Det er sant at Dagsrevyen ikkje står så ofte framfor døra vår, bortsett frå når vi skal lokalisere preses. Men det er ikkje stille hos oss. Det skjer enormt mykje innanfor arbeidsområda våre, og det

¹ Marianne Aasen er fødd i 1967. Ho voks opp i Moss, og er cand.polit. frå UiO. Ho har mellom anna arbeidd for Arbeiderbladet, Europarørsla og den første Stoltenberg-regjeringa, og vart vald inn på Stortinget frå Akershus første gong i 2005.

er eit veldig engasjement i forskning og utdanning.

– *Spesialrådgjevar Hans Skoie² ved Nifu Step har hevda at stortingspolitikarane har abdisert frå forskingssektoren. Dei tek ikkje lenger eigne initiativ, sa han til Forskerforum i fjor.*

– Eg har ikkje vore så lenge i komiteen sjølv. Men dei siste åra har skulepolitikken teke mykje plass, medan det har vore litt rolegare i universitets- og høgskulesektoren. Og innstillinga frå Stjernø-utvalet vart jo lagd til side. Men når det gjeld strukturen i sektoren, har regjeringa fått til ganske mykje gjennom budsjett og oppmodingar utan å gå gjennom Stortinget. Prosessen har blitt meir smidig enn om ein hadde gjort det med stortingsvedtak og tvang.

– *Det at vi har ei fleirtalsregjering, må gjere arbeidet i komiteen meir keisamt?*

– Fleirtalsregjering gjev mindre spelerom for Stortinget, det er i storfraksjonsforhandlingane makta ligg. Men det er ikkje viktig kor spennande komitémøta er. Det viktige er kva politikk som kjem ut i andre enden. Med fleirtalsregjering må initiativa kome frå nokon i storfraksjonen. Og slike initiativ kjem heile tida, men dei er ikkje synlege for folk flest.

– *Men i prinsippet kunne komiteen kome opp med eit sprekt Dokument 8-forslag?*

– Men vi i komiteen er jo politisk usamde! Eg ville ikkje finne på å lage noko Dokument 8-forslag saman med Framstegspartiet. Vi i komiteen er ikkje samde om ting. Det er i partia makta ligg, ikkje i stortingskomiteen.

Omgrepet *sektorpolitikar* blir gjerne brukt nedsetjande. Men det kan òg sjåast som ein kvalitet å vere brennande engasjert i eit saksfelt over tid, på måtar som tilmed kan overskride partiloyalitet. På godt eller vondt, Aasen er ikkje ein slik politikar.

– *Du kunne gjort meir for å få forskning på dagsordenen og kjempa meir for sektoren. Men det er ikkje slik du ser rolla di?*

– Det kan godt vere at eg er mindre av ein sektorpolitikar enn somme kollegaer. Eg synest det er vanskeleg å velje ut eitt område som veldig mykje viktigare enn alle andre. Og ein blir ikkje mindre oppteken av heilskap av ein periode i finanskomiteen. Der må ein sjå på heilskapen. Eg trur samfunnet blir betre av politikarar som tek heilskapelege vurderingar. Finanskomiteen er ekstremt disiplinerande, å vere oppteken av vegkryss og bomprosjekt blir smått i forhold. Men kunsten er å sjå begge delar – verda er konkret for kvar einskild av oss i gata der vi bur, og på skulen der vi jobbar.

Profilen til Aasen som komitéleiar heng òg saman med rolla som fraksjonsleiar i det største regjeringspartiet, understrekar ho.

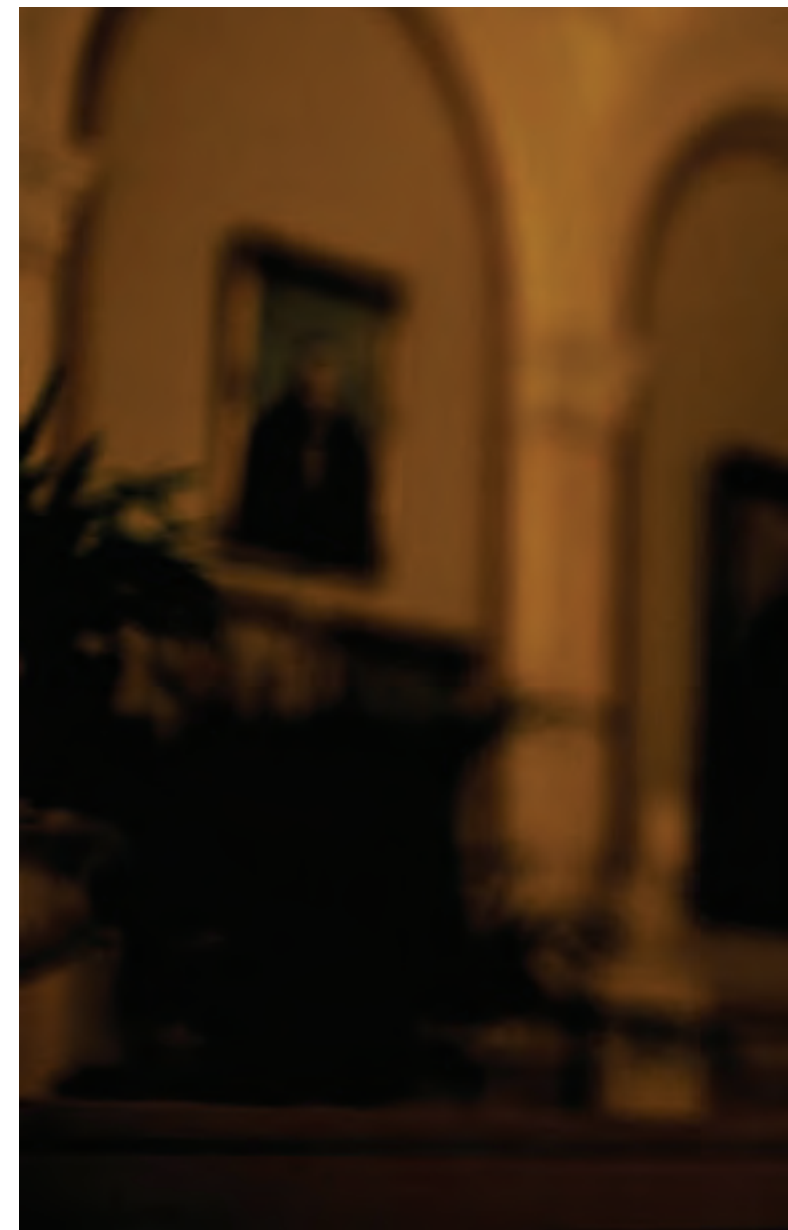
– Det er ikkje min stil å gå ut før eit statsbudsjett og rope at no må forskinga styrkast. Det ville vere å smiske for forskarverda utan å få noko att i kroner og øre. Eg vil heller få til ting på kammerset. Ein viktig arena er gruppemøta. Eg var meir nervøs for å gå på talarstolen der første gongen enn på Stortingets talarstol. Der sit statsministeren og dei andre i regjeringa og heile stortingsgruppa, så får du kanskje tre minutt taletid i ein budsjettdebatt. Da skal du tenkje godt gjennom kva du vil seie. Vi har òg gruppeseminar i januar om budsjettet for neste år, der vi må få felte våre til å passe inn i den store historia. Og vi har samtalar med våre folk på statsministerens kontor.

Men også under ei fleirtalsregjering kan KUF-komiteen spele ei anna rolle enn den passive som Aasen skildrar. Det skjedde etter det famøse «kvileskeret» til Djupedal, da komitéleiar Eriksen Søreide spelte på lag med rektoroppørøret³.

– Det er i partia makta ligg, ikkje i stortingskomiteen.

2 Hans Skoie hadde òg ei forklaring på fenomenet: «Det er klart at å jobbe med forskningsspørsmål ikke er en strålende karrierestrategi. Politikere skal jo gjenvelges, og det er ikke mange som legger merke til hva man utretter på dette feltet», sa Skoie i Forskerforum nr. 6 2009.

3 Den vedvarande regjeringskritikken frå medlemmer av KUF-komiteen i den første raudgrøne perioden vart oppsummert slik i Bergens Tidende 18.05 i fjor: «Etter fire år med svak rød-grønn forskningspolitikk er denne kritikken i ferd med å bli mer enn et ritual. Anført av de to dyktige forskningspolitikkerne Odd Einar Dørum og Ine Marie Eriksen Søreide har opposisjonen her et sterkt kort å spille til høsten.»

– *Det er ingen fare for at komiteen skal finne på slikt når du er leiar?*

– Det er annleis når komitéleiararen kjem frå eitt av regjeringspartia, ja.

– *Odd Einar Dørum meiner at komiteen har blitt mindre viktig etter at du vart leiar.*

– Fordi eg er leiar?

– *Ikkje på grunn av deg personleg, men på grunn av rolla du har.*

– Det må Dørum gjerne meine. Men eg meiner vi alle gjer ein viktig jobb i komiteen. Komitéleiaraskapen til Eriksen var ein av dei viktigaste posisjonane Høgre valde seg i førre periode. Da var det meir spektakkel fordi opposisjonen i større grad brukte komiteen som ein arena.

– *Kvifor ønskte Arbeidarpartiet leiarvervet no?*

– Vi ønskte å ha ein meir synleg politikk på feltet. Og utdanning er det viktigaste området for veljarane våre.

– *Ein kan òg tenkje at du, ein trufast stolttenbergersjant, vart send ut for å halde orden på komiteen.*

– Eg trur ikkje det var slik. Og eg kan ikkje tenkje meg noko mindre militært enn Jens Stoltenberg, han er meir ein steinerskulemann. Det er ikkje ei ulempe å ha god dialog med statsministeren og partileiaren. Men eg håpar eg fekk vervet fordi eg skjøtta dei fire åra mine i finanskomiteen godt.

– *I fjor haust sa du at du skulle bruke tida fram til jul på å setje deg inn i saksfeltet. Haustsemesteret er kort?*

– Veldig kort, det veit alle som har gått på universitetet. På Stortinget

heiter det at du treng dei to første åra av perioden til å setje deg inn i ting, og jobbar dei to siste åra. Men eg synest det har gått fortare enn som så, sjølv om eg slett ikkje er utlært. Det hender eg kjenner avmakt fordi eg ikkje får gått i djupna på ting. Eg kan byrje å setje meg inn i forskings-etikk, men brått er det noko anna som brenn og tek tida mi, seier Aasen.

– Det er eit paradoks her: I valkampen kan ein stortingskandidat få kritikk for å ha vore for lenge i politikken. Du skal vere ein av folket, kome frå det verkelege livet. Men når du kjem på Stortinget, veltar det inn folk som forventar at du er heilt oppdatert på kvart spesialfelt: «Kan du ikkje alt om skogvern?» Men folk må akseptere at vi er folkevalde og ikkje ekspertar. Vi i Stortinget skal sikre den folkelege fornufta.

– *I kva retning dreg Arbeidarpartiet forskingspolitikken til regjeringa? Kan du forklare skilnaden på Aps og SVs forskingspolitikk?*

– Det kan eg. Men eg veit ikkje om eg vil seie det, seier Aasen og ler.

– Å, kom igjen.

– Eg kan seie at Arbeidarpartiet ønskjer meir tydeleg styring av sektoren enn SV gjer. Det er nok eit kjenneteikn ved kulturen i Ap. Men vi har god dialog med Tora Aasland, ho er dyktig og lydhøyr. I ein storkoalisjon er noko av kunsten at statsrådene oppfattar kva vi som fraksjon meiner, og tek omsyn til det i forslaga sine. Da går forslaga gjennom.

– *I røynda er det vel ganske stor konsensus mellom alle partia når det gjeld forskingspolitikken?*

– Eg kan ikkje tenkje meg noko mindre militært enn Jens Stoltenberg, han er meir ein steinerskulemann.

– Det er slik norsk politikk er, om du ser han på avstand. Noreg er meir konsensusprega enn dei fleste land. Og det er bra at norsk forskning ikkje er ei ideologisk slagmark. Om den eine regjeringa ville halvere løyvingane til forskning, og den neste gong ville doble dei att, ville det blitt heilt kaotisk. Eg trur det er betre med små justeringar, eg er reformist og ikkje revolusjonær.

– *Kan konsensusen òg reflektere at føremålet med vitskapen har eit litt difjult preg? Alle partia har ein ide om at forskning er viktig på litt uklare måtar, så alle gjev forskarane nokre pengar og håpar det kjem noko bra ut av det.*

– Tord Lien frå Frp sutrar litt over at han saknar energi- og miljøkomiteen, der det er meir anten-eller, for eller mot oljeboring i Lofoten. Det er jo ikkje slik hos oss. Alle ønskjer

at barna skal lære i skulen, alle vil at universiteta skal vere av høg kvalitet, seier Aasen.

– Det spelar nok òg ei rolle at forskning ikkje skal styrast i same grad som andre felt. Militæret må til dømes styrast mykje meir handfast enn forskingsverda. Den fysiske militærmakta må samfunnet ha kontroll på. Men det er verken naudsynt eller ønskeleg at vi detaljstyrer det som skjer på labben på Blindern. Der bør helst ikkje tankane styrast. ■

HVEM: Guri Ellen Hanem, stipendiat ved Institutt for kunst- og medievitenskap, NTNU

HVA: Undersøker det søte og det ekstremt flate – «kawaii» og «superflat» – som estetiske grep i japansk populærkultur.

HVORDAN: Studier av Takashi Murakamis kunst og Sanrio-konsernets svært populære figur Hello Kitty.

AV SIRI LINDSTAD

Fra Japan uten

– Går du rundt i Trondheim, kan du se Hello Kitty overalt – hos urmakeren, som godteri, klær, og selvfølgelig som leker, sier Guri Ellen Hanem. (Foto: Ole Morten Melgård)

PROSJEKT: Søtt og japansk. En utforsking av japansk populærkulturell estetikk (arbeidstittel). **INSTITUSJON:** Institutt for kunst- og medievitenskap, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU). **FAGRETNING:** Medievitenskap, visuell kultur. **FINANSIERING:** Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU). **ARBEIDSFORM:** Tekst- og bildeanalyse. **UUNNVÆRLIG VERKTØY:** Internett. **PUBLISERINGSFORM:** Monografi. **NY KUNNSKAP:** Større bevissthet rundt en relativt ukjent bildekultur.

lukt

Det er tilsynelatende så flatt, så flatt, og så søtt at man nesten får en emmen smak i munnen. Men japansk populærkultur har likevel dybde nok til å romme og reflektere et beskt syn på nasjonens historie, identitet og framtid.

– Japan har gjort viktige erfaringer som følge av vekslingene mellom å være et åpent og lukket samfunn. Japanerne har hatt evnen til å låne og lære fra andre kulturer. Kulturen har etter andre verdenskrig vært sterkt påvirket av amerikansk populærkultur, som for eksempel Disney-estetikken, samtidig som man har sett behovet for å etablere et nytt nasjonalt image. Japans mestselgende kunstner gjennom tidene, Takashi Murakami, og leketøysfiguren Hello Kitty er to eksempler på dette nye billedspråket.

Det er medieviteren Guri Ellen Hanem som forteller. Hun er midt i et doktorgradsprosjekt som skal se nærmere på nettopp det «søte» og det «ekstremt flate» som to sentrale estetiske grep i den japanske populærkulturen.

Nerdekulturens inntog

Otaku-kulturen er utgangspunktet – en nerdekultur som vokste fram på 1970-tallet blant japanske tenåringer og unge voksne med sterk interesse for data, animasjonsfilmer (anime), tegneserier (manga), science fiction og lignende. Otakuene ble lenge sett på som asosiale, selvsentrerte, teknofrelste ungdommer med en bekymringsfull hang til voldelige og seksualiserte visuelle uttrykk.

Takashi Murakami var kanskje ikke selv blant de mest ihuga av otakuene, men er absolutt et barn av otaku-kulturen.

For Murakami står med ett bein i kunsten og ett i kommersialismen. Verkene hans spruter over av farger og former. Den tegneseri-

Alle kan gjøre Hello Kitty til sin, også omstridte artister som Lady Gaga. (Foto: Scanpix)

epregete Mr. Dob er en gjennomgangsfigur i mange av tegningene, men også gla'fargete blomster, øyne, skyer og sopp går igjen.

– Murakami lanserte begrepet *superflat* på begynnelsen av 2000-tallet og definerte med det en slags kunstbevegelse. Han argumenterer for at dette flate i den japanske populærkulturen har et potensial til å drive samfunnskritikk, samtidig som han også ser på det som en diagnose på det japanske samfunnet. Han mener at Japans måte å kaste av seg en del problematisk historie fra andre verdenskrig i bunn og grunn har handlet om å glatte over det som skjedde. Man nullstilte seg, gjorde seg superflat, slik Murakami tolker det, og overløt til otaku-kulturen å behandle traumene, i form av visuelle framstillinger av sex og vold, sier Hanem.

For selv om nerdekulturen blir sett på som nettopp nerdete, sær og flat, er det mange som mener at otaku-kulturen er et slags kollektivt uttrykk for den etterkrigsnasjonalistiske japan-

ske identiteten. Det er en identitet som er åpen mot verden, som ikke skiller mellom høy og lav kultur, og der kunst og kommersialisme går hånd i hånd.

Takashi Murakami blir ofte referert til som Japans svar på Andy Warhol. Men mens amerikanske Warhol tok elementer fra den «lave» populærkulturen og laget «høykulturell» kunst som var prismessig uoppnåelig for de fleste, kan hvem som helst skaffe seg en Murakami. Han har gjort kunsten sin til en masseindustri, der de som ikke måtte ha råd til bilder på veggen, i alle fall kan kjøpe en Murakami-dukke eller en nøkkelring.

En katt for en hver anledning Murakami-produktene føyer seg da også inn i en enorm familie av masseproduserte figurer, med enorm global suksess.

Bare se på Hello Kitty, den lille, runde, hvite katten som feirer 35 år på markedet.

– Før måtte jeg alltid vise bilde av Hello Kitty

Takashi Murakami har skapt en verden av tegneserieaktige figurer, fargerike blomster, sjarmerende sopp og svevende øyne. (Foto: Scanpix)

for å forklare folk hva jeg holdt på med. Nå vet alle hvem hun er. De siste årene har hun opplevd en boost i popularitet idet både kleskjeden Hennes & Mauritz og leketøyskonseptene Brio og Lego har kjøpt lisenser på henne, forteller Guri Ellen Hanem.

Få kobler henne imidlertid til Japan.

– I den grad Hello Kitty har en historie, forteller den at hun riktignok er født i Japan, men at hun snart ble en britisk kattunge med forkjærlighet for svart te med melk. De siste årene har det kommet noen småmoralske, korte animasjonsfilmer om henne beregnet på barne-TV. Men hun har fortsatt ingen munn, og snakker derfor først og fremst «hjertets språk», og lenge var hun en figur som ikke beveget seg. Likevel forandret hun seg konstant gjennom stadige oppdateringer av designet. Slik kan hun vandre fra kultur til kultur og kommunisere ulike ting til ulike målgrupper.

I så måte er hun «typisk japansk».

– Japan har fått et omdømme som en spesielt framtidsrettet nasjon, og «japansk» har blitt et kvalitetsbegrep innen populærkulturen, sier Hanem.

Hun peker på at mange animasjonsfilmer for eksempel blir produsert i Sør-Korea og andre asiatiske land. Likevel blir de knyttet til en japansk estetikk.

– Men det er en identitet som er «kulturelt luktfri», for å bruke et uttrykk fra den japanske medieviteren Kochi Iwabuchi. Han argumenterer for at et produkt som skal oppnå suksess på det globale markedet, ikke må «lukte vondt» på noe vis i den forstand at de ikke må trekke på en nasjonal identitet som gir dårlige assosiasjoner. I Kina produseres det mye av populærkulturelle uttrykk som også sikkert kunne vært interessante for det globale markedet. Problemet er bare at det ikke er like «kulturelt luktfritt». Eksempler på forhold som gir dårlig lukt, kan være et lands gjentatte brudd på menneskerettigheter og manglende ytringsfrihet.

Tvetydig søthet

Hello Kitty har imidlertid ingen «lukt» heftet ved seg. Derfor kan hun brukes til alt, av alle. Hun er til og med utnevnt til Unicef-ambassadør, og er også japansk turistambassadør overfor Kina. Hun representerer bildet av det «nye» Japan, til erstatning for tidligere tiders forestillinger om «arbeidsmaur» og «krigsnasjon».

– Hello Kitty er et produkt av den japanske kawaii-kulturen. Ordet kawaii betyr «søtt» og brukes om alle slags produkter som er beregnet for barn, unge og «barnslige» voksne, forteller Hanem.

I likhet med otaku-kulturen vokste kawaii-estetikken fram på 1970-tallet, og de går på mange måter hånd i hånd.

– De unge begynte å legge vekk kalligrafipennen og i stedet skrive med kulepenn. Det endret måten å skrive tegnene på. Det ga tynnere linjer og rundere former. Dessuten begynte de unge å skrive inn engelske ord, som «love» og «hello». Dette var ikke særlig populært i skolen og ble dermed en form

for ungdomsopprør, som så ble fanget opp av kommersielle interesser.

Og selv om Japan er det søtes høyborg, betyr ikke det at ikke søtlysten har bredt vidt om seg.

– Formskriftens inntreden i Norge, med runde former, var en del av en lignende trend. Og bare se på den nye logoen til Statoil. Tidligere hadde de en oransje dråpe mot blått hav. Nå er den byttet ut med en rosa, stjerneformet blomst. Flere og flere seriøse institusjoner, som for eksempel banker, gjør bruk av søte figurer i sin markedsføringsprofil, i mye større grad enn før.

I en norsk kontekst blir det søte nokså ensidig koblet til det trygge, uskyldige og litt naive.

– Men kawaii-begrepet er langt mer tvetydig. Det søte kan både ha en slem og en uskyldig side. Pokemon-figuren, som jo er et lite monster, er en del av kawaii-estetikken. Det kawaii-søte kan ikke eksistere uten denne slemme, onde motsetningen. Kawaii forutsetter at noe er farlig og utrygt, hvor det søte kan oppleves som en trussel eller fluktmulighet, alt etter hvilket ståsted man har.

Hanem presiserer også at kawaii ikke er så tydelig knyttet til såkalte feminine verdier som vår forståelse av «søt» er.

– Her er det langt større rom for det feminine i det maskuline. Konsernet Sanrio har for eksempel lansert en egen Hello Kitty-kleskolleksjon for menn.

Utfordrer konvensjoner

Ennå driver Guri Ellen Hanem og forsøker å forstå hvorfor alt det søte og flate har en slik appell, ikke bare i den japanske kulturen, men også i vår egen norske.

– Det søte og det flate blir fortsatt sett på som kommersielt, overflatisk og dermed uinteressant. Nettopp derfor er det også utfordrende og spennende i en akademisk sammenheng. En estetikk som er preget av det søte og det ekstremt flate, vil jo utfordre etablerte konvensjoner om hva som er kvalitet. Målet med prosjektet mitt er da også å skape en større bevissthet rundt en ganske ukjent og oversett bildekultur, sier Hanem. ■

Institutt for kunst- og medievitenskap, NTNU

- tverrfaglig forskningsmiljø innenfor kunst- og kulturfeltet
- tre fagseksjoner: drama og teater, kunsthistorie, film- og bildemedier
- legger vekt på eksperimentering og nytenkning innen praktisk-teoretiske så vel som innen historiske og analytiske arbeidsformer
- har 47 ansatte, hvorav 7 er stipendiater

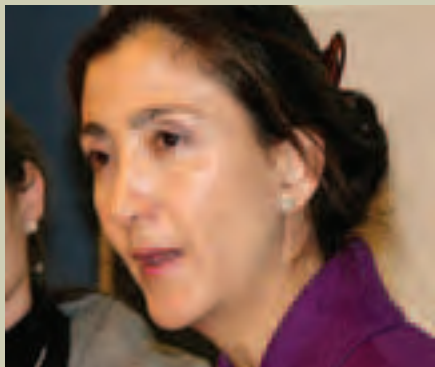

Bildet viser urbygningen ved Norges Landsbrukshøyskole (NLH) på Ås, nåværende Universitet for miljø- og biovitenskap (UMB). Den mørke og kraftige røyken fra pipa skyldes fyring med torvbriketter/brenntorv, som ble brukt i store kvanta ved NLH fram til 1950-tallet. Det er ikke kjent hvem som har tatt bildet, og dateringen er usikker. Pipene ble for øvrig revet på slutten av 1960-tallet. Bildet er utlånt fra det digitale fotoarkivet ved UMB.

20 NØTTER

1. I juli 2008 toppa politikaren Ingrid Betancourt alle medieoppslag. Kva handla saka om?
2. Kva for bru er med sine 1892 meter den lengste i Noreg?
3. Kva for idrett er avhengig av granittypen Blue Hone frå den skotske øya Ailsa Craig?
4. Nemn minst tre av dei fem instrumenta det vart konkurrert i egne klasser for under Landskappleiken 2010.
5. Kva for Andeby-buar heiter *Gander Gladstone* på engelsk og *Alexander Lukas* på svensk?
6. Kva vart frå 2007 det nye namnet på sjømatelskapet Pan Fish?
7. Kva for ord kan vise til mønsteret i ein kilt, eller til dekket på ein friidrettsbane?
8. Kva heiter innsjøen i Oppland som har to utløp: Rauma i nordvest og Gudbrandsdalslågen i søraust?
9. Kva for folkegruppe vart leidd av Moctezuma den yngre under den spanske erobringa på tidleg 1500-tal?
10. Korleis døydde den svenske generalsekretæren i FN, Dag Hammarskjöld, i 1961?
11. Kva heitte nordmannen som var Hammarskjölds forgjengar på FN-posten?
12. Kva heiter den kvitlaukduftande planta som eignar seg i mat, men som ein kan forveksle med liljekonvall?
13. Kva heiter hovudstaden i Kosovo?
14. Alberto Contador vann årets Tour de France. Kven vart, i år som i fjor, nummer to?
15. I kva for kunstform har Erik Løchen og hans barnebarn Joachim Trier sett spor etter seg?
16. Kva er eit vanlegare namn på askorbinsyre?
17. Kva namn fekk Ivar Aasens nye norske skriftspråk, som seinare vart omdøpt til nynorsk?
18. Og kva for tenkt, framtidig norsk målform vart offisielt oppgitt av Stortinget i 2002?
19. Kor mange omdreiingar per minutt gjer ei LP-plate?
20. Kven fekk ein kjempehit med *Twist in My Sobriety* i 1988?

I juli 2008 toppa politikaren Ingrid Betancourt alle medieoppslag. Kva handla saka om?

1. Ho vart berga frå eit seks år langt fangenskap hos den colombianske FARC-geriljaen
2. Drammensbrua
3. Curling
4. Fele, hardingfele, munnharpe, fløyte og langeleik
5. Fetter Anton
6. Marine Harvest
7. Tartan
8. Lesjaskogvatnet
9. Aztekarane
10. I ein flystyrt i dåverande Nord-Rhodesia
11. Trygve Lie
12. Ramslauk
13. Pristina
14. Andy Schleck (Luxembourg)
15. Film
16. Vitamin C
17. Landsmål
18. Samnorsk
19. 33 1/3
20. Tanita Tikaram

Svar:

10 KJAPPE

FOTO: NORGES MUSIKKHØGSKOLE

ALINE NISTAD Medlem nr. 30249932 i Forskerforbundet.
STILLING: Førsteamanuensis i trombone ved Norges musikkhøgskole. Solotrombonist i Oslo filharmoniske orkester.
UTDANNING: Østlandets Musikkonservatorium og Guildhall School of Music & Drama, London.
FØRSTE STILLING: Har spilt i Oslo filharmoniske orkester siden 1979.
KARRIEREMÅL: Jeg er vel egentlig der jeg vil være.

– Sats på toppene

– Hva jobber du med nå?

– Sammen med Jan Fredrik Christiansen er jeg snart ferdig med den tredje boken med duetter for trompet og trombone. Den er rettet mot enten veldig flinke amatører eller profesjonelle som trenger noe annet å øve på enn orkesterstemmene.

– Hvor tenker du best?

– Jeg er en nattejobber. Det er hjemme alene, veldig sent på kvelden jeg finner ut ting.

– Hva er den viktigste fagboken i ditt akademiske liv?

– *Méthode complète pour le trombone* av André Lafosse.

– Hva er tabu i ditt fag?

– En del studenter har utøverambisjoner, men kommer aldri til å bli det. Men å si høyt at noen elever ikke er like gode som andre, er liksom ikke lov.

– Hva skal til for å bli en god musikkforsker?

– Det samme som for alle andre fag: nysgjerrighet og tålmodighet.

– Hvem er den beste læreren du har hatt?

– Denis Wick. Han var solotrombonist i London Symphony Orchestra, og jeg studerte hos ham i London i 1976–78.

– Dersom du måtte velge deg et annet fagfelt, hva ville du falt ned på?

– Foto. Som student ble jeg en ivrig amatørfotograf, og når jeg blir pensjonist, har jeg lyst til å ta en eller annen form for utdanning innen fotografi.

– Om du var forsknings- og høyere utdanningsminister, hvilket enkelt-tiltak ville ha vært viktigst for deg å få gjennomført?

– Tørre å satse på toppene. De største og beste kultur- og undervisningsinstitusjonene burde få mer støtte, slik at de kan dra opp det nasjonale nivået. Det er en altfor sterk likhetstankegang i dag.

– Hvor var du EU-avstemningskvelden 1994?

– Da var jeg på turne med Oslo-Filharmonien. Vi satt på en eller annen bar i New York og fulgte med, tror det var via radio.

– Hva vil du lese mer av i Forskerforum?

– Jeg synes det er mer interessant å lese om spennende forskningsprosjekter enn om forskningspolitikk.

AV SIRI LINDSTAD

Draumen om å beise

WHAT IS IT WITH THIS HYTTE? Operasjef Paul Curran spurde om lag slik under ein festtale i høve ny framsyning ved operaen. Korleis lage kultur i eit land der alle skal av garde til hytta klokka tre fredag ettermiddag?

Kultur og forskning har mange fellestrekk. Blant anna tilhøyrer både kulturalarbeidarar og forskarar den delen av mellomklassen som har meir kulturell enn økonomisk kapital.

Eg er ikkje forskar, og eg veit ikkje heilt korleis de har det. Men eg kan kvalifisert gjette at mange av dykk har hatt sommarferie, nokre av dykk på hytte. Ein del har hatt Internett-tilgang, og eg ser for meg både små- og storjobbing mellom eventuelle familieplikter og -lyster. Vart artikkelen akseptert? Korleis går det med seminaret i Finland? Søknaden om prosjektstønad? Eg ser òg for meg bading, stundom kan hende ei aning tidsklemd.

No ser eg òg for meg beising. For i juni gjekk eg på lanseringa av Nytt Norsk Tidsskrift (NNT). Det var det fyrste nummeret med Cathrine Holst som redaktør, og ein artikkel av sosiolog Helene Aarseth var vald ut til å bere arrangementet: «Moderne spydspisser eller de siste asketer? Den likestilte utdannings-middelklassen i dagens Norge.» Ho skriv om eit høgare utdanna sjikt der pappapermisjonane er lengre enn snittet, medan mor jobbar meir enn snittet. Nokon av Forskerforums lesarar som kjenner seg att?

Aarseth baserer seg på intervju med ni par i denne gruppa når ho skildrar eit heimeliv som kan kallast ambisiøst. Viljen er sterk til felles innsats om matlaging og utbetringar av hus og hytte. Uviljen til å kjøpe inn tenester for å lette heimelivet og oppfølging av eventuelle ungar er tilsvarande stor: «Ikke bare kjører de til fotballtrening og korøvelse; de er fotballtreneren, kordirigenten og teatergruppelederen.» Dermed skulle ein tru, skriv Aarseth, at foreldra tek lettare på andre delar av familiepliktene. Men det er ikkje tilfellet: «Parene påtar seg tvert imot uforholdsmessig store og forpliktende prosjekter i tilknytning til hjem og familie. Og de gjør det selv.» Dei legg stor vekt på å lage mat frå botnen av, og ikkje minst: «Tokarrierepara» har ein tendens til å

vie seg til omfattande byggjeprojekt i heim og hytte: «...parene tilbringer en ikke ubetydelig del av helger og ferier som håndverkere». Eitt av para har hatt ungane hjå besteforeldre ei helg. Tida utan barn brukte dei til å bere materialar inn til hytta på fjellet. I løpet av helga bar foreldra fem og eit halvt tonn stein og sement éin kilometer inn til hytta.

Aarseth nemner fleire mogelege grunnar til slike prioriteringar: Relativt små lønsskilnader i Noreg gjer det lite økonomisk rasjontelt å leige inn arbeidskraft. Samfunnsøkonom Kalle Moene, som var invitert til lanseringa for å kommenter artikkelen, slutta seg til dette. Men han la òg vekt på at kjøp av slike tenester hadde falle lettare

Redaktør
Kjetil A. Brottveit

om til dømes vaskehjelpen hadde ordna tilhøve, om dei hadde kome stolt plystrande frå firmabilen. Men korleis plystre stolt og samtidig ikkje vere betre løna enn at mellomklassen betalar i staden for å vaske sjolve?

Aarseth peikar vidare på at naturhushaldet levde lenge i Noreg, og dette kan ha medverka til at «hushaldsfæren» framleis har vorte ein arena for arbeid, ikkje berre for det intime. Ho spør òg om protestantiske trekk ved sjølvbergingskulturen slik lever vidare. Under lanseringsarrangementet oppstod diskusjonen om hytta endå meir enn huset er objekt for gjere-det-sjølvmoraliteten. Omgrepet «inderlighetspietisme» vart brukt, og det likte eg så godt at eg ville nemne det.

Aarseth sirklar inn to tendensar hjå gruppa: gjere-det-sjølvmorientering og eit romantisk sjølvutfaldingsideal. Ho ender med eit omgrep som kombinerer dei to: protestantisk sjølvskapingsromantikk. Aarseth spør vidare om gjere-det-sjølvmprosjekta ikkje vert bore oppe av noko tradisjonelt, men snarare er ein berebjelke i dei nye familjeprosjektet til den likestilte mellomklassen. Ho skil-

drar gleden ved å utføre noko sjølv, og ikkje få alt servert. Ho peikar på den store viljen til å nyte grensestaden mellom forventning og fullføring. Draumane er ikkje berre draumar. Dei er realiserbare draumar. Når påbygget er ferdig, skal vi kose oss i sofaen!

Vil sjølvskapingsromantikken overleve? Aarseth skisserer to mulegheiter: Investering i (sam)arbeid i heimen vil framleis fylle han med meining. Eller: Vektlegginga av konsum og estetikk vil gå på kostnad av trivialitetane i kvardagen. Danning og nyting kan ein heller finne i tilbod som ein kan kjøpe, i romantiske reiser, opplevingsturar, dyre og

kulturell-kapital-fylte tilbod til ungane. Tendensen til å bruke innleigd hjelp, som au pairar, aukar. Dei av informantane til Aarseth som arbeider i multinasjonale private verksemdar, melder om større forventningar om kvelds- og helgejobbing samt utanlandsopphald. Dersom denne siste tendensen vinn, kan ein vente to forskuingar, meiner ho: mindre likestilling i heimen og større innslag av «personlege dominansrelasjonar» – i høve til innleigd hjelp. Då gjeld det å sjå etter: Plystrar vaskehjelpa stolt på veg frå firmabilen?

Til slutt vil eg ta spranget til ei anna «nyutgjeving» i Oslo: Storo Storsenter er opna i ny drakt. Publisering av eit kjøpesenter får ikkje plass mellom to permar, men passar for meg her, som eit uttrykk for det smakfullt ferdigkjøpte, det som potensielt kan erstatte sjølvlagninga. I likskap med NNT/Holst/Aarseth er senteret òg mykje omtalt i media og har endåtil fått ei melding i Aftenposten. Som melder Lotte Sandberg skriv: «Utvidelser er ikke en naturlov, men uløselig forbundet med «fritidssamfunnet» og velstandskningen i den rike del av verden.» Her kan ein drive med konsum og estetikk.

So what is it with this hytte? Det har vi forskarar til å finne ut, og vonaleg vert det stundom høve til å vere der òg. Eg har ikkje mi eiga, men eg veit nok om han, grensestaden mellom forventning og fullføring. Bør ikkje den artikkelen skrivast ferdig? Bør ikkje sørveggen beisast snart?

Hald ut fram til haustferien.

I løpet av helga bar foreldra fem og eit halvt tonn stein og sement éin kilometer inn til hytta.

Bør ikkje den artikkelen skrivast ferdig? Bør ikkje sørveggen beisast snart?

LEDER KRONIKK DEBATT BØKER

Send kronikkforslag til kjetil.brottveit@forskerforum.no. Kronikkens lengde må ikke overstige 10 000 tegn, inkludert mellomrom. Bidrag som trykkes honoreres med kr. 2.000,—. Innlegg må være maksimum 2000 tegn. De blir ikke honorert.

Oppmuntring til forskning på tvers

– Paradoksalt nok opplever jeg at det er enklere å samarbeide med kolleger, både kunstneriske og vitenskapelige, i Europa og Nord-Amerika, enn i Oslo by. Det skriver kronikkforfatteren, som vil lette samarbeidet mellom ulike vitenskaper, og mellom kunst og vitenskap.

I politiske planer og festtaler snakkes det ofte om tverrfaglighet, større miljøer og synergieffekter. Men hvorfor gjør de nåværende organisasjonsstrukturene og finansieringsmulighetene det praktisk vanskelig å jobbe tverrfaglig i Forsknings-Norge? Vi som faktisk

jobber på tvers, gjør det *på tross* av systemene, ikke på grunn av dem.

Hvorfor er tverrfaglighet viktig? For syv år siden ledet jeg et kunstprosjekt hvor vi ønsket å lage en grafisk fremstilling av dansebevegelser på et stort lerret. Med et videokamera koblet til en datamaskin utviklet jeg et lite program for å visualisere danserens

bevegelser. Dette programmet skulle noen år senere vise seg å stå sentralt i min ph.d.-avhandling om musikk og bevegelse. Her videreutviklet jeg dataprogrammene innenfor et vitenskapelig avhandlingsarbeid om musikkrelaterte bevegelser, alt fra lydtegning til luftgitarspilling.

Lite ante jeg den gangen om at disse dataprogrammene også skulle komme til å spille en viktig rolle i ph.d.-avhandlingen som fysioterapeut Lars Adde forsvarte ved Institutt for laboratoriemedisin, barne- og kvinnesykdommer ved NTNU før sommeren. Adde har videreutviklet min metode til å kunne gjenkjenne symptomer på cerebral parese (CP) hos for tidlig fødte barn. Hans forskning viser at det med høy sannsynlighet er mulig å påvise symptomer på CP allerede ved 2–5 måneders alder ved hjelp av videoanalyse. Tidlig diag-

nostisering er av stor betydning for å kunne igangsette behandling raskest mulig. Det dataprogrammet som startet som et kunstprosjekt i 2003, har nå vist seg å fungere som et viktig verktøy i kliniske forsøk på et sykehus.

I løpet av de siste årene har metoden jeg utviklet, også blitt tatt i bruk i forskning på hyperaktivitet (ADHD) i gruppen til professor Terje Sagvolden ved Fysiologisk institutt, Universitetet i Oslo. Ved hjelp av videoopptak i forsøksburene er det mulig å registrere hvordan ulike typer rotter beveger seg i forskjellige atferdsforsøk. Etterpå kan disse videoene analyseres med samme verktøy som jeg brukte for å studere dansebevegelser, men nå med fokus på å trekke ut ulike bevegelsesegenskaper hos rottene.

Parallelt med en slik vitenskapelig anvendelse brukes disse dataprogrammene fremdeles i kunstnerisk praksis av meg selv og andre. Blant annet vil fiolinist Victoria Johnson bruke det samme videoanalysesystemet når hun snart skal avholde sin avsluttende stipendiatkonsert ved Norges musikkhøgskole.

Mitt eget og mine kollegers forskningsarbeid er eksempler på hvordan kreativitet og grunnforskning – koblet sammen med en genuin tverrfaglig innstilling og vilje til samarbeid – kan lede til resultater som ikke bare ender opp enten som kunstneriske manifestasjoner eller artikler i vitenskapelige tidsskrifter, men begge deler. Gjennom Addes og Sagvoldens arbeid har en tilsynelatende «unytig» metode blitt utviklet til et redskap som potensielt kan få stor betydning innenfor helsevesenet.

Midt i gleden over disse positive nyhetene er det derfor uforståelig at denne typen samarbeidsprosjekter mellom kunstnerisk praksis, grunnforskning og anvendt forskning ikke har noen naturlig plass innen institusjoner og finansieringsordninger i Norge i dag. Det er to hovedproblemer her: organisering og finansiering.

En organisatorisk utfordring er den disiplinorienterte oppbygningen av institusjonene våre. Det er ikke noe galt med dette, men jeg savner muligheten for – enn si oppmuntring til – organisering av faglig samarbeid på tvers: på tvers av institutter, på tvers av fakulteter og på tvers av institusjoner i samme by eller land. Jeg opplever sjelden uvilje mot tverrfaglig samarbeid, men i praksis gjør ulike administrasjonskulturer, interne frister, saksbehandlingsrutiner, budsjetteringssystemer med mer det ofte vanskelig å samarbeide på tvers. Paradoksalt nok opplever jeg at det er enklere å samarbeide med kolleger, både kunstneriske og vitenskapelige, i Europa og Nord-Amerika, enn i Oslo by.

Det er også store utfordringer knyttet til dagens finansierings- og evalueringsmetoder. Jeg skal i det følgende illustrere dette ved å trekke frem noen problemer knyttet til to ulike former for tverrfaglighet:

- tverrfaglig samarbeid mellom ulike vitenskapelige disipliner
- tverrfaglig samarbeid mellom kunstneriske og vitenskapelige disipliner

Bortsett fra institusjonenes egne midler, som ofte er knyttet til den disiplinorienterte organisasjonsstrukturen (institutt/fakultet/høyskole), er det Norges forskningsråd som kanaliserer mye av forskningsmidlene i Norge. Det finnes flere strategiske satsninger som oppmuntrer til tverrfaglig samarbeid, men hvis man faller utenfor disse satsningene, er det bare mulig å søke på syv «frie» prosjektyper: biologi og biomedisin, humanistiske fag, klinisk medisin og folkehelse, matematikk og naturvitenskap, teknologi, samfunnsvitenskap, miljø- og utviklingsforskning.

Hva da om en musikkforsker, en komponist, en danser, en billedkunstner, en fysioterapeut, en psykolog og en informatiker ønsker

Av Alexander Refsum Jensenius, postdoktor i musikkvitenskap, Universitetet i Oslo og postdoktor II, Norges musikkhøgskole

å søke midler til et felles prosjekt, hvor skal man søke? Svaret er kanskje den kategorien som heter FRIPRO, og som dekker «forskning av høy vitenskapelig kvalitet uavhengig av fagområder og disipliner». Problemet er bare at søknadene «behandles innenfor en av sju fagkomiteer», med samme fagstruktur som nevnt over. Dette innebærer i praksis at tverrfagligheten ryker før evalueringen har startet. Når skal vi få et program som ikke starter med å dele inn søknadene i disiplinorienterte fagkomiteer, men som virkelig tar tverrfaglighet på alvor?

Enda verre står det til med mulighetene for tverrfaglig samarbeid mellom kunstneriske og vitenskapelige disipliner. Her er de organisatoriske avstandene mellom de involverte institusjonene ofte enda større enn det man finner internt på institusjonene. Et annet problem er at det avgjørende evalueringskriteriet i dagens forskningsfinansiering er «høy vitenskapelig kvalitet». Dette utelukker fagpersoner og miljøer som bruker «høy kunstnerisk kvalitet» som det viktigste evalueringskriteriet for sin aktivitet.

Vitenskapene har sine metoder og tradisjoner med krav til sannhet og redelighet. Samtidig etterspørres til stadighet kreativitet, nyskapning og innovasjon. I kunstmiljøene er situasjonen omvendt, her er det en tradisjon for å frembringe det ingen før har sett eller hørt. Utfordringen for kunstmiljøene er å utvikle en eksplisitt kritisk refleksjon og dokumentasjon av de kunstneriske prosessene. Det ville være nærliggende å tro at en større grad av tverrfaglige og tverrinstitusjonelle prosjekter kunne være positivt både for de vitenskapelige og de kunstneriske FoU-miljøene.

Diskusjonen rundt finansiering av kunstnerisk FoU-virksomhet har resultert i opprettelsen av det nasjonale Stipendprogrammet for kunstnerisk utviklingsarbeid, administrert fra Kunsthøgskolen i Bergen. Her kan det søkes om finansiering av prosjekter hvor det *kunstne-*

riske nivået legges til grunn for evalueringen. Men dette programmet administreres utenfor Forskningsrådet, noe som gjør det vanskelig å søke midler til tverrfaglige prosjekter mellom kunst og vitenskap. Dette betyr at tverrfaglige prosjektsøknader med faglig forankring i *både* kunstneriske og vitenskapelige fagmiljøer faller utenfor dagens rammeverk, *både* de kunstneriske og de vitenskapelige.

Vi skal ikke mange århundrene tilbake før kunst og vitenskap ble sett på som to sider av samme sak. Faktisk er det mulig å se en slik holdning praktisert ved flere av verdens

står i dag rådville. Når får vi organisasjonsstrukturer og finansieringsprogrammer som åpner for reell tverrfaglighet, og der kunstneriske og vitenskapelige prosesser kan gå hånd i hånd? Her er noen konkrete forslag til institusjonene og til Norges forskningsråd:

- Opprett tverrfaglige finansieringsprogrammer med én felles tverrfaglig behandlingskomité, og still som krav at minst tre forskjellige fagdisipliner (fakulteter/institusjoner) må inngå i hver søknad.
- Åpne for prosjekter hvor kunstneriske og

«Vi skal ikke mange århundrene tilbake før kunst og vitenskap ble sett på som to sider av samme sak.»

ledende universiteter. Et eksempel er Center for Computer Research in Music and Acoustics (CCRMA) ved Stanford University i California. Her har det ikke bare blitt produsert grensesprengende musikk, men også grunnforskning innen lydbehandling som etter hvert har blitt tatt i bruk i de fleste mobiltelefoner og datamaskiner. Utgangspunktet er den kreative tilnærmingen og den fordomsfrie innstillingen.

I Norge har blant annet NTNU vært flinke til å oppfordre til studiesamarbeid på tvers med emnet «Ekspert i team». Mange av sentrene for fremragende forskning er også vitenskapelig tverrfaglige. Vi har allikevel en vei å gå før vi ser en mer generell støtte av studieprogrammer og forskningsprosjekter hvor kunst, teknologi og ulike vitenskapstradisjoner er helt integrert.

Vi som jobber faglig på tvers her i Norge,

vitenskapelige metoder sidestilles, og hvor evalueringen baseres på en totalvurdering av kunstneriske og vitenskapelige meritter.

- Øremerk minst 10 prosent av alle forskningsmidler til formidling, herunder kunstneriske resultater.

Hjernevask-debatten i vår viste at ydmykhet, interesse og kontakt mellom vidt forskjellige fagområder ikke bare er formålstjenlig, men helt nødvendig for å besvare de spørsmål som er stilt. Dessverre gjør dagens norske institusjonsstrukturer og finansieringskilder det vanskelig å få til slike sammenkoblinger mellom det systematisk reflekterte og det kreativt eksperimenterende. Her er det et forbedringspotensial.

Sigerskvinnene

Nokre er bitre. Andre trøyte. Mange ettertenksame. Nokre myndige. Men det er ikkje stemmeleiet til sigerskvinnene vi møter her.

Dei er alle kvinner. Og samfunnsforskarar. Dei har nådd toppen i det akademiske hierarkiet: professoratet. Dei er fremst blant likekvinner i den omfemnande sosiale endringa som har gått føre seg dei siste femti åra, frå ei tid då få kvinner hadde sentrale posisjonar i akademien, då kjønn var ein heilt sentral prediktor for stillingsnivå og posisjon i samfunnet, og då slike kjønnskilnader vart legitimerede av biologiske forklaringar, til dagens situasjon, der sosialt kjønn er ein lite relevant kategori i mange samanhengar.

Dei har alle vore ein aktiv del av denne omveltinga. Dei har fremja kjønn som sentral variabel i samfunnsforskninga, gjennom fagdisiplinane sine eller gjennom etableringa av kjønnsforskning som tverrdisiplinært område. Og vunne fram. Dei er sigerskvinnene.

Og dei har alle skrive kvar sin sjølvbiografi, i denne boka, som rommar elleve i slaget. Biografiske skisser av barndom og oppvekst, og av akademisk og politisk voksenliv. Ettertankar av levd liv.

Men der sluttar likskapen.

Dei tilhøyrer ulike disiplinar (som historie, psykologi, statsvitenskap, økonomi, geografi). Dei har varierende grad av disiplinforankring. Nokre omtalar seg sjølve med referanse til disiplinen («historikar») som også har forska på kjønnsrelaterte emne, andre har sin identitet som «kjønnsforskar».

Dei har varierende tilknytning til kvinnerørsla. Mange har vore aktive feministar, andre sto langt frå 60- og 70-talsradikalisme i ulike tappingar. Mange ser spenninga mellom politikk og forskning eintydig slik at (kvinne)politikken har ein positiv verknad på forskning og akademien. Andre er tvisynte («feminist blant økonomar og økonom blant feministar»), og ser politikken som ein naudsynt, men problematisk alliert.

Dei har varierende røynsler med det (tradisjonelt mannlege) akademiske feltet. Mange fortel om mannlege mentorar og førebilete, andre om mannleg motstand, nokre få gjer negative personlege røynsler til allmenne

karakteristikkar om menn.

Dei tilkjennegev varierende medvit om makt. Mange talar om den makta dei har vore utsette for, somme om den dei har utøvd. Nokre stiller det typiske 70-tals spørsmålet om kva makta som professor har gjort med dei, andre det evige spørsmålet om korleis dei sjølve har utøvd makt – over-

Kirsti Niskanen & Kristina Florin (red.)

Föregångarna. Kvinnliga professorer om liv, makt och vetenskap

SNS Förlag, Stockholm, 2010

384 sider

Rettl. pris: 318 SEK

for underordna, kollegaer og meiningsmotstandarar.

Dei representerer ulike sjangrar, nokre den teoretisk informerte analysen, andre den konkrete skildringa. Nokre få formidlar lærestykket: kva dei har lært som kan overleverast som meir allmenne råd og vurderingar til yngre forskarar.

Dei har ulike stemmer: nokre bitre, andre trøyte, mange ettertenksame, nokre myndige. Men få ber spor av den gleden eg ville venta å finne hos dei som har medverka til og vore ein del av kvinnefrigjerings og gjeve ho intellektuell energi. Det er ikkje stemmeleiet til sigerskvinnene vi møter her.

Men desse ulike stemmene målber mangfaldet i kjønns- og kvinneforskninga. I Sverige. For desse professorane er svenske. Dermed er boka, i norsk samanheng, primært av interesse for dei som er samfunnsforskarar

og feministar. Som undertekna, til dømes, som til skilnad frå den kvinnelege medlemmen av lese-sirkelen min er feminist.

Skulle boka fått eit breiare akademisk nedslagsfelt, måtte ho truleg løfta fram meir allmenne, kontroversielle spørsmål, som til dømes skiljet mellom kjønnsforskning og kjønns«forskning». Denne våren, i Noreg, har programserien «Hjernevask» synleggjort implikasjonane av å mangle ei slik sontring. Serien har dokumentert og dramatisert møtet med antiintellektuelle haldningar frå «forskarar» som uttalar seg avvisande om saksforhold og forskning dei er utan kunnskap om – som biologiske forklaringar på kjønnskilnader, «forskarar» som har omskapt den basale sosilogiske innsikta at kjønn er ein sosial konstruksjon, til kvasisosiologiske meiningar om at eit slikt perspektiv er uttømmende for analyser av kjønnskilnader.

Det er tilløp til ei slik konfliktline i denne boka, ved at forfattarane tilkjennegev ulike syn på kva som konstituerer eit vitenskapleg felt, om det er bestemte teoriar og metodiske krav, og/eller om det kan definierast utifrå objektet «kjønn». Men det er mellom linene. Dei av forfattarane som eksplisitt tek opp kritikken av svensk kjønnsforskning som ideologisk prega, avviser han, og dei som truleg er samde i delar av kritikken, er forsiktige. Dei sluttar rekkene, så å seie. Det organiserande prinsippet i boka er skiljet mellom kjønnsforskning og anna forskning, og ho underkommunisere skiljet mellom kjønnsforskning og kjønns«forskning».

Eg trur det kan ha samanheng med at dei ikkje ser seg sjølve som sigerskvinner, at dei ikkje deler denne meldaren si vurdering av at dei er blitt dominerande på mange område, og at denne dominansen mange stader også har ein antia-kademisk karakter – ikkje minst i fagmiljø som manglar forståing for disiplinære grenser.

AV ODDGEIR OSLAND

Litteraturens virkning

Geir Farner
Litterær fiksjon
Unipub, 2010
328 sider
Veil. pris: kr 379

De siste førti årene har Geir Farner lett etter svar på ett grunnleggende spørsmål om litteratur. Hva er det som gjør at fiksjon

fungerer, så vi som lesere finner oppdiktete hendelser meningsfulle og interessante?

Innenfor litteraturvitenskapen er dette et komplisert spørsmål. Det finnes få teorier som problematiserer området, og om de berører det, er perspektivene, ifølge professoren i nederlandsk språk og litteratur ved Universitetet i Oslo, ikke fyllestgjørende. Hans bok *Litterær fiksjon* forsøker å besvare dette grunnleggende spørsmålet, og de opplagte oppfølgingsspørsmålene. Ikke overraskende er svarene han foreslår, mange, og de berører de mest sentrale litteraturvitenskapelige perspektiver og teorier.

Ett av litteraturvitenskapens tradisjonelle skiller går mellom det *estetiske* og det *kognitive* i fiksjonen. Farner problematiserer disse begrepene grundig, men enkelt sagt handler det om å skille mellom analytisk oppmerksomhet rettet mot litteraturens formale trekk, og fokus mot det tankemessige innhold knyttet til kommunikasjonsprosessen. Farners inntrykk er at fiksjonen som meningsbærer har vært av sekundær interesse for litteraturvitenskapen, og dermed ikke blitt nok problematisert i de rådende teoriene. Det forsøker han å bote på i denne boken.

Farner nærmer seg de teoretiske «hullene» ved å redegjøre systematisk for sentrale teorier, begreper og forståelser både av litteraturen selv og av litteraturvitenskapen. Redegjørelsene bunnar ut i alternative forståelser og nye, mulige tilnærminger for å se fiksjonen med nye blikk. For å følge ham fordres derfor en lesar som allerede har en viss litteraturvitenskapelig kompetanse, og som kjenner den vestlige litteraturkanon. Etter min mening gir

dette boken en klar styrke, fordi den kan reflektere på et høyere teoretisk nivå enn alminnelige innføringsbøker i faglitteratur normalt gjør. Samtidig fungerer boken nettopp som en innføringsbok fordi den inkluderer mange og vesentlige tradisjoner i litteraturvitenskapen, og gjør det mulig både å forstå dem, og å oppdage nye nyanser.

Flere steder understrekes det at boken kan være provoserende. Det er mange humanistiske fagretningers lodd å også ha en slik funksjon. Å skulle forsøke å gi teoretiske svar på hvordan noe som er skapt, virker på oss som mottagere, uten å basere seg på noen form for empiri fra respondenter eller resepsjonsanalyser, skaper alltid en fare for synsing og ensidig refleksjon. Selv kan jeg tidvis oppleve boken som en innføring i hvordan Farner leser litteratur. Noen ganger kjenner jeg meg igjen, andre ganger blir jeg forvirret eller kjenner at jeg er uenig. Jeg oppdager også at jeg kan bli provosert de stedene jeg opplever at holdningen til litteratur kan ligne på matematikk, og der jeg aner en antagelse om at leseropplevelse kan fanges i et regnestykke som går opp til slutt.

Men både til tross for, og på grunn av, kimene til provokasjon i *Litterær fiksjon* er dette en bok som både gjennom dokumentasjon, teoretisk introduksjon og refleksjon kan puste relevant og fruktbart liv i

til dels neglisjerte litteraturvitenskapelige problemstillinger.

AV RAGNHILD FJELLRO

Nerdane hemnar seg

Martin G. Erikson

Riktig kildebruk. Kunsten å referere og sitere

Omsett frå svensk av

Heikki Gröhn

Gyldendal Akademisk, 2010

137 sider

Rettl. pris: kr 225

Det er kjedeleg å skriva referansar. Ein ekte akademikar sit ikkje med nasen i boka lenger enn nødvendig, for bøkene er trass alt

verkemiddel til å nå større mål, enten dei er teoretiske eller praktiske.

Djupast sett handlar referering om å finna fram i den oppmagasinerte kunnskapen, og det er sjølvstendig viktig. Forfattaren siterer Samuel Johnson, som skriv: «Det finnes to slags kunnskap: Vi vet noe selv, eller vi vet hvor vi kan skaffe oss informasjon om det vi ikke vet.» Å lære meir er det store føremålet med alle bøkene og tekstane, og for dei aller fleste munnar lærdommen ut i praktisk handling.

Nettopp difor kjennest refe-

ranseskrivinga så enerverande. Skrivinga krev sterk disiplin og detaljfokusering, og dreier seg i liten grad om å skaffa meir informasjon eller få ting gjort. Referanseskrivinga fell i same jobbkategori som revisor og bibliotekar og bokhaldar.

Denne boka prøver å gjera referansearbeid spennande, og det er for så vidt prisverdig. Boka handlar om APA-systemet, den måten å referera på som dominerer i anglo-amerikansk akademisk. Her vert alle detaljar forklarte om alle tenkelege referansetypar (bøker, tidsskriftartiklar, websider, aviser, DVD, etc). Erikson ser ut til å ha tenkt på alt, og det er knapt mogeleg å hamna i ein situasjon der denne boka ikkje forklarar kva som er måten å føre opp referansen på.

Dette nerdefokuset gjev boka ein viss sjarme. Erikson kostar på seg ein syrleg merknad om forkortinga ibid. Ordet som blir forkorta, er «ibidem» (som betyr «føregående»), og med punktu- met vert det berre spart eitt teikn. «Noe som sannsynligvis er en rekord i forkortingens historie» (s. 83). På mange måtar er dette hemmen til nerdane, der dei mest obskure detaljar vert diskuterte med den største naturlegheit.

Boka har ein underliggende teori om at refereringsarbeidet i seg sjølv er gjevande, til dømes ved at det gjer oss merksame på kor gamal ei bok er, kva type tekst ein eigentleg har lese, og kor

mange andre som har skrive om det same temaet tidlegare. Dette kallar han «refleksiv referering».

Eg meiner dette omgrepet har avgrensa nytteverdi. Sjølv om alle må kunna utføra referansearbeidet ordentleg, så går eg ikkje med på at det i seg sjølv er så veldig utviklande. Det blir som å seia at fargane på omslaget må reflekterast nøye over, og det kjennest som ei litt overspent tilnærming frå forfattaren si side. Han strekker mest mogeleg i temaet slik at det skal kunna fylla ei heil bok.

Boka inngår i ei lang rekke av litt smarte og kommersielle bøker som skaper entusiasme for ulike trekk ved det akademiske virket, til dømes manualar for oppgaveskriving og bruk av statistikkprogrammet SPSS. Men sanninga er brutal: referanseskrivinga er så rigid og fast at sjølv ikkje denne boka klarer å gjera det spennande.

Masterstudentar kan kjøpa denne boka for å lære seg reglane, men ingen erfarne forskarar treng lesa henne. Alt som er viktig med referering, kan du frå før, enten du lærte det intuitivt eller gjekk på kurs, og dei tekniske detaljane i APA-systemet er det ikkje verdt å bruka tid på før du eventuelt må.

AV LARS NYRE

Kort fortalt

Anders Johan W. Andersen, Inger Beate Larsen, Olle Söderhamn (red.)

Utdanning til omsorg – i fortid, nåtid og framtid

Gyldendal Akademisk, 2010

224 sider

Veil. pris: kr 299

Boka er en vitenskapelig antologi med 14 artikler. Artiklene tar for seg en rekke aspekter av omsorg og utdanning til omsorg. Teknologi, etikk, måling, materialitet og kjønn er blant temaene som behandles. Boka er innrettet mot framtidens fag og utdanninger innenfor helsefeltet.

Ole Jacob Madsen og Simen Andersen Øyen (red.)

Markedets fremtid. Kapitalismen i krise?

Cappelen akademisk forlag, 2010

292 sider

Veil. pris: kr 398

Vil finanskrisen medføre et idehistorisk epokeskifte, eller vil kapitalismen likevel overleve? Boka tar opp markedssøkonomiens ringvirkninger på kultur, samfunn og politikk. Begge forfatterne er stipendiater ved Senter for vitenskapsteori ved Universitetet i Bergen.

Sidsel Pape (red.)

Norsk danseforskning

Tapir akademisk forlag

199 sider

Veil. pris: kr 320

Boka presenterer et bredt spekter av danseforskningen i Norge i dag, og synliggjør mangfoldet og utviklingen i denne forskningen. Blant forskningstemaene er dansehøistore, dansepedagogikk og -filosofi. Forfatteren er scenekunstnarmelder, dramaturg og lektor i dans ved Universitetet i Tromsø.

Knut Halvorsen

Førtidspensjon – valget er ditt

Universitetsforlaget, 2010

192 sider

Veil. pris: kr 229

Hvilke rettigheter har du til førtidspensjon? Skal du fortsette å jobbe eller slutte helt eller delvis? Boka henvender seg blant annet til eldre arbeidstakere, og forfatteren legger vekt på at avgjørelsen ikke bare bør tas ut fra økonomi. Knut Halvorsen er professor i sosialpolitikk ved Høgskolen i Oslo.

Disiplinforskjeller

AKADEMISK SKRIVING: Det har vært interessant å følge debatten om akademisk skriving i Forskerforum de siste to numrene (5/2010 og 6/2010). Mange mener mye om den såkalte IMRAD-modellen (Introduction-Method-Results-And-Discussion). I siste nummer er det professor Magne Nylenna som priser modellen som et presist og nyttig tekstformat. Dette er helt naturlig, siden Nylenna tilhører den naturvitenskapelige skrivetradisjonen der IMRAD stort sett er enerådende og skreddersydd for den typen eksperimentbaserte studier som tradisjonelt gjøres i medisin og mange naturvitenskapelige disipliner.

I Forskerforum nr. 5 hevdes det at de fleste vitenskapelige tidsskrift i dag krever at artikler er strukturert etter IMRAD-modellen, og forskere fra flere disipliner uttaler seg om IMRADs utbredelse og egnethet. Det er nok en overdrivelse å si at de fleste tidsskrift krever IMRAD-artikler. Sjanger-

For et par år siden deltok jeg i NFR-prosjektet 'KIAP – Kulturell identitet i akademisk prosa'. Sammen med professor Kjersti Fløttum og førsteamanuensis Torodd Kinn (begge UiB) undersøkte jeg hvordan ny kunnskap ble framstilt i 450 fagfellelvurderte vitenskapelige artikler fordelt jevnt over tre disipliner – medisin, økonomi og lingvistik – på tre språk, engelsk, fransk og norsk. Våre analyser, som er publisert i boken *Academic Voices*, viste blant annet at IMRAD ikke overraskende var nærmest enerådende i medisin (for alle tre språk), mens artiklene innen økonomi og lingvistik stort sett ikke var IMRAD-strukturert (igjen for alle tre språk). Tidsskrift innen naturvitenskap/medisin oppgir ofte(st) IMRAD-strukturen i sine retningslinjer til forfattere, mens tidsskrift innen økonomi og lingvistik (og humanioradisipliner som historie, filosofi og litteraturstudier) ikke gjør det. I økonomi og lingvistik er forskningsspørsmålet gjerne knyttet til begreps-

de fleste artiklene presenterte sine resultater/funn i introduksjonen. Dette kan kanskje sees på som et kompenserende trekk for mer variert artikkelstruktur. Som Nylenna påpeker, gjør en velkjent struktur som IMRAD det lett for leseren å orientere seg i teksten.

Kristian Fossheim, professor emeritus i fysikk, beskriver synet på bruken av personlige pronomen i vitenskapelige artikler innen hans fagfelt. Når det gjelder slike forfatterspor, er «jeg/vi» stort sett helt fraværende i medisin og relativt sjelden i de fleste naturvitenskaper. Mange (men ikke alle) økonomer, derimot, er gjerne til stede i egen tekst via slike pronomen, og det samme gjelder lingvister. Økonomene kommuniserer også ofte med leseren (som inkluderer den travle tidsskriftredaktøren, fagfellene og mer eller mindre spesialiserte forskningskolleger) ved hjelp av uttrykk som framhever viktige ting i teksten: *Our principal finding is that ... / The key message is that* Økonomene selger også gjerne inn forskningen sin ved hjelp av promoterende formuleringer som *Our paper provides the first empirical results on...* og *Therefore, these results should be useful for future research on* Dette er trekk som er mindre vanlige hos for eksempel lingvistene og stort sett helt fraværende hos medisinene. Sistnevnte må imidlertid i stadig større grad eksplisitt redegjøre for både *Findings* og *Interpretation* i egne rubrikker med slike merkelapper i såkalte strukturerte abstracts. Denne typen abstract ser ut til å bre seg også innen samfunnsvitenskapelige disipliner. Tidsskriftet *Journal of Knowledge Management*, for eksempel, opererer med seks predefinerte felt i abstract-malen, hvorav ett ber om informasjon om arbeidets *Originality/Value*.

Tendensen til standardisering av tekstformat for abstract og artikkel, samt den tidlige flaggin-

gen av resultater og uttrykk som trekker leserens oppmerksomhet mot hovedpunktene i teksten i disipliner uten det standardiserte IMRAD-mønsteret, reflekterer en forskningsverden som blir stadig tettere befolket, og en forskningshverdag som blir stadig travlere. Det er likevel sannsynlig at disipliner vil beholde noe av sitt særpreg også i forskningsformidlingen, siden de representerer kunnskapsbaser og kunnskapstradisjoner som er forskjellige i sitt vesen.

TRINE DAHL,
professor i engelsk,
Institutt for fagspråk og interkulturell kommunikasjon,
Norges Handelshøyskole

REFERANSER:
Dahl, T. 2008. Contributing to the Academic Conversation: A Study of New Knowledge Claims in Economics and Linguistics. *Journal of Pragmatics* 40, 1184–1201.

Fløttum, K., Dahl, T. og T. Kinn. 2006. *Academic Voices*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.

Swales, J. 1990. *Genre Analysis*. Cambridge: CUP.

Swales, J. 2004. *Research Genres*. Cambridge: CUP.

Trenger flere nyanser

KARAKTERSYSTEMET: En av grunnene til å innføre nytt karaktersystem med bokstaver ved norske universitet og høyskoler var å gjøre det mer internasjonalt. Det var på høy tid.

Dessverre oppsto nye problem. Der det amerikanske systemet har skalaen A, B, C, D og F, innførte det norske systemet en ny bunnkarakter E, som ikke fins i internasjonale karaktersystem. Den bør fjernes.

«Det er nok en overdrivelse å si at de fleste tidsskrift krever IMRAD-artikler.»

forskning på den vitenskapelige artikkelen har vist at disipliner har forskjellige tradisjoner i forhold til hvordan de framstiller forskning. Den kjente tekstlingvisten John Swales publiserte i 1990 boken *Genre Analysis* der han tok for seg denne mest prestisjefylte av alle akademiske sjangre. Han fulgte opp dette arbeidet vel et tiår senere i boken *Research Genres*, der han i tillegg til å modifisere sin velkjente CARS ('create a research space')-modell for introduksjonsavsnittet også legger vekt på det sterke elementet av argumentasjon og overtalelse ('persuasion') som forskningstekster inneholder.

diskusjoner og argumentasjon for anvendelsen av spesielle teorier i forklaringen av de fenomener studien omhandler. I økonomiartiklene er teorien oftest representert i en modell som typisk vies et eget avsnitt, gjerne med overskriften «The model».

Et fellestrekk som gjelder for mange disipliner i dag, er at det er blitt vanlig å inkludere informasjon om hva man har funnet i studien ('the knowledge claim / the research contribution') allerede i introduksjonsavsnittet. I en studie fra 2008 av de engelskspråklige lingvistik- og økonomiartiklene i KIAP-korpuset fant jeg at langt

Kroppen krever sitt

C er karakter nr. 3 ovenfra i det norske systemet, mens det i praksis er nr. 7 i det amerikanske. De har hele seks karakterer før en C, nemlig A, A-, B+, B, B- og C+. Vi har dermed laga et system som ikke tilsvare det amerikanske studenter og lærere er vant med. De har langt større nyanser i skalaen. Slik bør det også bli i vår standard.

Statsråd Tora Aasland uttaler at en norsk C er en god karakter (*Aftenposten*, 28.5.2010). Slik står det også i felles regelverk for norsk karaktersetting. En C betyr en «jevnt god prestasjon som er tilfredsstillende på de fleste områder. Kandidaten viser god vurderingsevne og selvstendighet». Men dette er en særnorsk bestemmelse og gjør ikke vårt nye system mer internasjonalt. Det hjelper ikke den norske studenten som vil ta et semester i utlandet som del av sin utdanning, der en C og en D er bortimot diskvalifiserende for opptak. Dette må samkjøres langt bedre.

I beskrivelsen av karakterene som gjelder for universitet og høyskoler i Norge, står det intet om det som kanskje er viktigst når karakter skal settes, nemlig skriftlig formuleringssevne. For å oppnå karakteren A skal prestasjonen være «fremragende», til en B «meget god», til C «god», der kandidaten viser «god vurderingsevne og sjølvstende». Mi erfaring som sensor ved universitet og høyskoler er at det ofte er vrient å vurdere en skriftlig eksamen etter slike kriterier. Språk nevnes ikke for noen av karakterene. Det bør innføres et krav til skriftlig språkbruk.

ØYVIND T. GULLIKSEN,
Institutt for kultur- og
humanistiske fag,
Høgskolen i Telemark

Det er ikke hver dag jeg får akseptert en artikkel i et forskningstidsskrift, men det hender, og da blir jeg glad. I hvert fall litt. Kanskje hever jeg en arm over hodet og grynter fornøyd, men til tross for den sjeldent gode nyheten er begge hender snart tilbake på tastaturet, og alt er oppsiktsvekkende normalt.

Jeg har ofte tenkt at jeg burde feiret mer. Det kan ligge månedsvis, kanskje årevis med arbeid bak, og denne kampen blir nå endelig kronet med seier! Burde jeg ikke da løpt jublende nedover gangen, kastet meg rundt halsen på kolleger, kysset giftingen og mine symbolske tatoveringer, gjort korsets tegn og latt champagnen sprute? Eller hvis jeg vil beholde jobben, i det minste bakt en kake, holdt en tale og invitert de berørte på fest etter arbeidstid?

Nylig fikk jeg akseptert en artikkel etter en usedvanlig mangslungen prosess. Det gikk to og et halvt år fra første innsending av manuskriptet til endelig aksept. Det er ny personlig rekord. Feiringen besto i et lettelsens sukk. Artikkelen handler tilfeldigvis om betinging, en læringsprosess jeg tror kan bidra til å forklare hvorfor jeg feirer disse akademiske seire såpass lite.

Hvis du har ei rotte, kan du trene den opp til å trykke på en gitt knapp hver gang den for eksempel ser et blått lys, og en annen knapp hver gang den ser et gult lys. Hvor fort, og hvor godt rotta lærer denne oppgaven, vil blant annet avhenge av hvor stor belønning den får for å velge riktig knapp, og hvor streng straff den eventuelt får for å velge feil knapp. Læringskurven vil også påvirkes av hvor lang tid det tar fra rotta trykker på knappen, og til den mottar sin belønning

eller straff. Kortere tid samt økende belønning og straff vil bidra til at rotta lærer fortere, og at løsningen huskes bedre. Slik fungerer mennesket også. Vi har kanskje større evne til å rasjonalisere enn rotta, men jeg er redd det ikke lar seg

stikke under stol at vi også har en kropp. Kroppen setter for eksempel umiddelbart mer pris på å få heroin enn på å hugge ved som skal brennes neste vinter, selv om hodet vet at ved er bedre enn heroin. På samme måte kan det ha seg at jeg skjønner jeg burde feiret mer, men ikke gjør det. Fagfellevurderingen virker som rottas straff. Feil kombinasjon av lys og knapp gir rotta elektrosjokk, fagfellevurdering gir meg kjeft og pålegger meg ekstraarbeid jeg ikke hadde forutsett. Dette påvirker vår påfølgende atferd. I tillegg tar fagfellevurderingen så lang tid at når aksepten endelig kommer, har jeg begynt å glemme hvor mye arbeid og forsakelse

som ligger bak. Jeg er allerede langt inne i neste prosjekt. Det ligger ikke an til ekstase fordi motivasjonen for den med tid og motstand har blitt mindre. Hadde jeg derimot fått en artikkel akseptert med trampeklapp samme dag som jeg sendte den inn, er jeg sikker på at jeg ville gått rett på bar.

I et nevrofysiologisk perspektiv burde jeg kanskje heller blitt fotballspiller enn forsker. Eller rockestjerne. Men selv Mick Jagger can't get no satisfaction, så kanskje dette perspektivet blir litt for smalt. Og tenk på

stundene når ideene kommer, når eksperimentet virker, når du endelig forstår hvordan det henger sammen, når språket for én gangs skyld flyter! Det er kanskje større grunn til å feire på veien til målet. Da er kroppen og hodet i takt.

Bo Tarning Hansen
forsker, Kreftregisteret.

«Det gikk to og et halvt år fra første innsending av manuskriptet til endelig aksept.»

Gjesteskribentene skriver sant og subjektivt om akademien. De faste gjestene er **Bo Tarning Hansen**, Norunn Askeland, Gunnar Sivertsen og Kristin Hestflått Spilker.

Hva kan vinnes ved fusjoner?

HØGSKOLEFUSJONER: I et innlegg med tittelen «Hva må ofres ved fusjoner?» i Forskerforum nr. 6 kritiserer Forskerforbundets hovedtillitsvalgte ved høyskolene i Buskerud, Vestfold og Østfold (Åsmund Dimmen, Lars Vadder og Marit Eriksen) det de kaller «universitetsstrevet» til en angivelig markedsorientert ledelse. Artikkelforfatterne uttrykker bekymring for at profesjonsutdanninger og grunnutdanninger skal ofres for å oppnå universitetsstatus. Den politiske ledelsen i Kunnskapsdepartementet bør komme «inn på arenaen med endringer av det faktiske styringssystemet før profesjonsutdanningene er så svekket at det vil ta mange år å bygge opp igjen en tilfredsstillende kvalitet», skriver de.

Fusjonsplaner og universitetssambisjoner preget forsommerens debatt om høyere utdanning,

norsk høyere utdanning ikke vil være bærekraftig på sikt. Som kritiske faktorer viste utvalget bl.a. til sårbarhet, fragmentering og en høy endringsdynamikk. Deres anbefalinger, som var basert på både innsikt og ambisjoner for sektoren, munnet ut i forslag om strukturelle endringer og nasjonale prioriteringer som skulle gi større, mer robuste institusjoner og styrket forskningsinnsats. Stjernø-utvalget ville ha et mangfoldig og differensiert system innenfor høyere utdanning bygd på diversitet mellom likeverdige institusjoner og ikke mellom institusjonskategorier.

Mange av Stjernø-utvalgets anbefalinger følges opp av politisk ledelse i Kunnskapsdepartementet gjennom SAK-satsingen – riktignok som en frivillig prosess og uten tvangsfusjoner. Ny grunnskolelærerutdanning, som

det som en gang var tradisjonelle høyskoleutdanninger, og som i dag også finnes ved flere av våre universiteter. Tvert imot stimuleres det til styrket profesjonsrettet FoU som ledd i kvalitetsutviklingen av bl.a. profesjonsutdanningene i forhold til kravene i arbeidslivet. En styrking av forskningen blir stadig viktigere nå når flere av disse utdanningene bygges ut med mastertilbud. Politiske signaler tilsier at grunnskolelærerutdanningene snart vil bli femårige masterutdanninger, andre profesjonsutdanninger vil kreve videreutdanning på masternivå. Etterspørselen etter torggradsutdanning vokser. Studenter er i dag opptatt av såkalte hele løp der de kan ta både bachelor-, master- og ph.d.-utdanninger ved én institusjon. Det sees på som et kvalitetsstempel at institusjoner har denne type portefølje. Det er også interessant med henblikk på internasjonal samarbeid om utdanning og forskning.

Med utviklingen mot femårige løp også innenfor de såkalte korte profesjonsutdanningene og med behovet for tilsvarende torggradsutdanninger vil høyskolene på sikt tilby flere høyere grads studier enn i dag. Dette vil være profesjonsrettede og yrkesrelaterte master- og torggradsprogrammer med brede «inn ganger» og «ut ganger» slik at institusjonene utvikler bærekraftige fagmiljøer og programmer med lang holdbarhetsdato. Denne utviklingen vil ikke utarme eller rasere grunnutdanningene, men faktisk styrke dem og bidra til at institusjonene kan oppfylle sitt samfunnsmandat enda bedre enn i dag.

Små og mellomstore høyskoler vil ikke ha kapasitet og kompetanse til å møte nye krav og forventninger, men sammenslåtte høyskoler vil etter hvert oppfylle kravene til universitetsakkreditering. Disse nye universitetene vil ha sin styrke innenfor profesjonsutdanningene og anvendt praksisnær forskning. Vi mener at et profesjonsuniversitet med gode grunnutdanninger, med mastertilbud som befester

grunnutdanningene og hever profesjonsutdanningene opp til høyere nivå, med doktorgrader som sikrer samfunnet nødvendig toppkompetanse, ikke vil være annenrangs universiteter, men solide og gode institusjoner med bred legitimitet i velferdssamfunnet. Og de vil bidra til diversitet i sektoren, ikke mellom institusjonskategorier, men mellom likeverdige institusjoner.

I det strategiske og styreforankrede samarbeidet høyskolene i Buskerud, Vestfold og Østfold har initiert, settes verken økonomi eller kvalitet på spill. Vårt mål er definitivt ikke å rasere profesjonsutdanningene i «markedsliberalistisk universitetsstrev». Vi arbeider systematisk for å sikre, stimulere og fremme kvaliteten i utdanningene på alle nivå. Våre universitetsambisjoner er ikke begrunnet i ønske om økt status, men i behovet for satsing på kvalitet i utdanning og forskning. En ev. innfrielse av akkrediteringskriteriene vil være resultat av nødvendig fagutvikling for å styrke profesjonsutdanningenes faglige kvalitet og for å møte studentenes forventninger, arbeidslivets krav og samfunnets behov. Vi vil hevde at vi gjennom vårt arbeid ikke har misforstått de signalene politisk ledelse i Kunnskapsdepartementet gir, men at vi tvert imot bidrar til å realisere Regjeringens ambisjoner for norsk høyere utdanning.

KRISTIN ØRMEN JOHNSEN,
rektor
ved Høgskolen i Buskerud

PETTER AASEN,
rektor
ved Høgskolen i Vestfold

ELIN NESJE VESTLI,
rektor
ved Høgskolen i Østfold

«Vårt mål er definitivt ikke å rasere profesjonsutdanningene i «markedsliberalistisk universitetsstrev».»

Etter at det nå er få høyskoler igjen i landet som gir uttrykk for realistiske universitetsambisjoner på egen kjø, men desto flere som vurderer fusjoner, settes det ofte likhetstegn mellom fusjon og universitetssambisjoner. Dette er tydeligvis til stor bekymring for mange som er urolige over alle disse høyskolene som ønsker å bli universiteter. Motivene for bekymringsmeldingene er ganske sikkert sammensatte: Noen mener at fokus på forskning vil redusere kvaliteten i profesjonsutdanningene, andre advarer mot det de mener er uansvarlig pengebruk. Vi etterlyser en mer differensiert debatt om saken; en debatt som handler om kvalitet og om diversitet mer enn å klamre seg fast til dagens kategorier.

Stjernø-utvalget advarte mot at

er basert på et forpliktende regionalt samarbeid, er et konkret eksempel på at departementet mener alvor med SAK. Departementet ikke bare oppmuntrer til, men også støtter opp og følger aktivt med i, disse prosessene.

Etter hvert som samarbeidsprosessene skyter fart og begynner å materialisere seg gjennom konkrete prosjekt, blir imidlertid også begrensningene for hva man kan få til på frivillig basis, tydelige. Norsk lovverk innebærer at samarbeid mellom autonome institusjoner på et visst punkt møter juridiske hindringer. Derfor mener vi at fusjoner er den eneste løsningen for å etablere en bærekraftig institusjonsstruktur.

Kunnskapsdepartementet er ikke redd for at en styrking av forskningsinnsatsen vil ødelegge

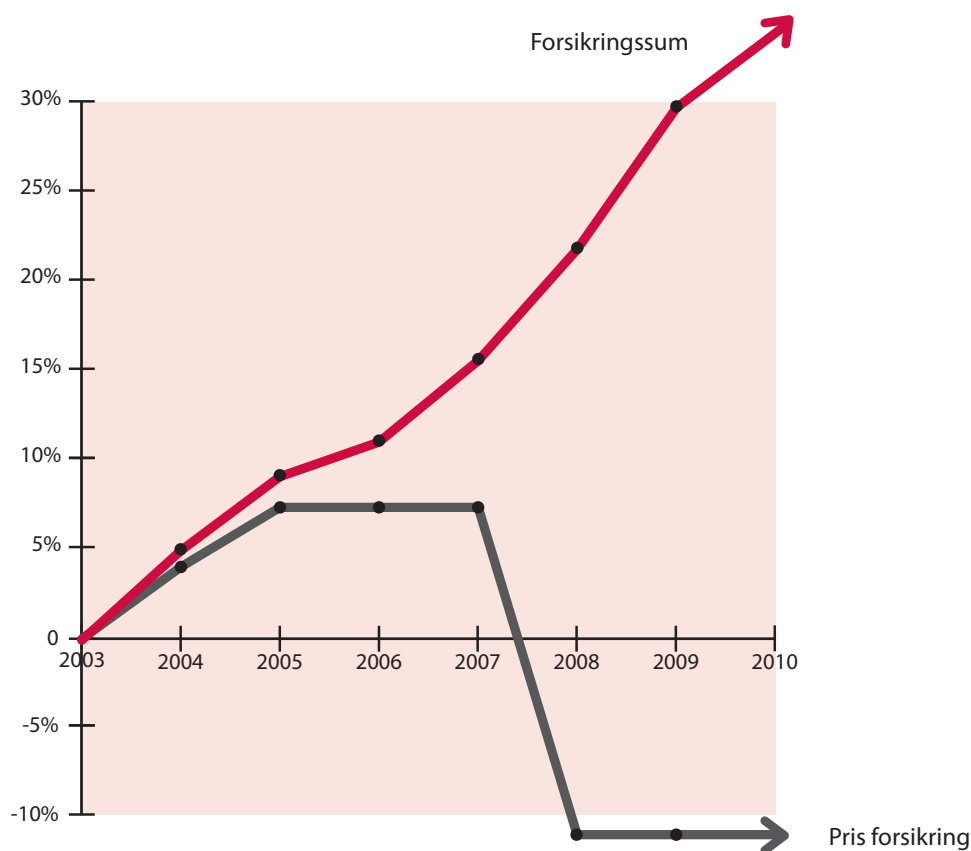
Forskerforbundets livsforsikringer:

Høyere ytelser til lavere priser!

Siden 2003 har forsikringssummen økt med 34 %. Samtidig har prisen sunket med 11 %. *

* Eksempelet gjelder medlem 40 år. Tilsvarende prisnedgang for øvrige alderstrinn.

Forskerforbundets livsforsikringer vil ha uendret pris neste år.
Men forsikringssummen vil fortsette å øke.

Ta kontakt så får du vite mer!

Forskerforbundets forsikringskontor

21 02 34 30 | forsikring@forskerforbundet.no | www.forskerforbundet.no/forsikring |

Kvantitet eller kvalitet?

FORSKNINGSPUBLISERING:

Publiseringen av forskning i ulike former, i både nasjonale og internasjonale vitenskapelige tidsskrifter telles i publikasjonspoeng. Norske universiteter og høyskoler produserte ca. 12 588 publikasjonspoeng i 2009 (www.dbh.nsd.uib.no/pub/). I 2009 ble høyest økning i publikasjonspoeng registrert ved Universitetet i Stavanger (UiS). På nettsidene til utdanningsinstitusjonene kan

«Er faren til stede for at en forsker eller et institutt blir fristet til å produsere flest mulig publikasjonspoeng på bekostning av forskningskvalitet?»

man nå lese om antall publikasjonspoeng produsert av toppforskere eller toppinstitutter.

Vitenskapelige tidsskrifter har blitt delt i nivå ett og nivå to. Det ble hevdet at tidsskrifter på nivå to hadde høyere forskningskvalitet enn tidsskrifter som hadde blitt kategorisert på nivå ett. Publisering av en artikkel i et nivå ett-tidsskrift gir ett poeng, og publisering av en artikkel i et nivå to-tidsskrift gir tre publikasjonspoeng. Hvis fire forskere publiserer en artikkel sammen, blir publikasjonspoengene delt mellom dem. Med hvert publikasjonspoeng tilkommer et pengebeløp på ca. kr 36 240 til institusjonene. En økning i et trettittalls publikasjonspoeng tilfører en institusjon over en million kroner. Det er ikke usannsynlig at det har blitt utviklet en sammenheng mellom antall publikasjonspoeng, penger og prestisje. Er faren

til stede for at en forsker eller et institutt blir fristet til å produsere flest mulig publikasjonspoeng på bekostning av forskningskvalitet?

Ekstra inntekter ved å produsere flere publikasjonspoeng skaper både muligheter og utfordringer. Muligheter: En institusjon kan satse tungt på fag som bidrar med flest mulig publikasjonspoeng i forhold til færrest mulig arbeidstimer eller minst mulig ressursbruk. En kan for eksempel søke samarbeid eller rekruttere «grossistforskere» i bestemte fag – forskere som driver forskningsarbeid i utlandet, benytter egne ressurser og produserer et trettittalls artikler hvert år. Utfordringer: En institusjon kan velge å redusere aktiviteten i fag som trenger mer tid og krever større ressurser for å produsere publikasjonspoeng.

Forskningstelling og forskningstid ved universitetet i Agder (UiA): I 2009 ble det bestemt at en ansatt som hadde produsert gjennomsnittlig to publikasjonspoeng per år de siste tre årene (fra 2006 til 2008), kunne få 50 prosent forskningstid. Noen forskere ved UiA mente at det ble benyttet

kningstid. Ved ny ordning fikk ca. 33 ansatte 50 prosent forskningstid ved hele universitetet. Universitetet har fem fakulteter og en avdeling for lærerutdanning. 33 ansatte med 50 prosent forskningstid tilhørte tre fakulteter. Forskerne som produserte færre enn to publikasjonspoeng, ble foreslått å få 10 prosent forskningstid. Det ble også anbefalt at instituttledere skulle gi hver enkelt forsker 25 prosent forskningstid etter individuell vurdering av forskningsprosjekter.

En har hevdet at ansatte ved et enkelt institutt brukte i gjennomsnitt hundre timer, mens ansatte ved for eksempel laboratoriefagene (realfagene, biomedisin osv.) brukte over to tusen timer på å produsere et publikasjonspoeng. I en konkurransesituasjon uten eget master- eller doktorprogram, meget begrensede økonomiske ressurser, og uten teknisk hjelp kan et institutt med laboratoriefag få store utfordringer. Forskerne ved instituttet kan bli nødt til å publisere alene for å ikke dele publikasjonspoeng med samarbeidspartnere. Artiklene kan bli små – og bli publisert i tidsskrifter

«I laboratoriefagene kreves det vanligvis mer tid og ressurser for å produsere forskning.»

et svakt utredningsgrunnlag om publikasjonspoeng og forskningstid, pga. at ulike fag har ulike ressursbehov og tidsbruk, samt at publiseringskriteriene er meget ulike for fagene. Fra 2006 til 2008 hadde vitenskapelig ansatte 25 prosent eller 10 prosent fors-

med meget lav «impact factor». Publikasjonene kan få ingen eller meget få siteringer.

I laboratoriefagene kreves det vanligvis mer tid og ressurser for å produsere forskning. Samtidig er det ønskelig å samarbeide nasjonalt og internasjonalt for

Lønnspolitiske hvileskjær

nettopp å øke kvaliteten på forskningen. Det er ikke uvanlig at to til åtte forskere i laboratoriefagene publiserer artikler sammen. Er faren til stede for at publikasjonspoengsystemet vil bidra til å dempe samarbeidsviljen blant forskerne og samtidig belønne middelmådig forskning mer enn forskning av høy kvalitet?

I 2009 produserte en forsker ved Universitetet i Stavanger (UiS) 31 publikasjonspoeng alene, mens hele Høgskolen i Akershus produserte 28,2 publikasjonspoeng til sammen. UiA har produsert 277, 236, 259 og 295 publikasjonspoeng i årene 2006, 2007, 2008 og 2009. I samme periode har UiS og Høgskolen i Oslo (HiO) produsert henholdsvis 323, 325, 344, og 464 og 151, 204, 294 og 363 publikasjonspoeng. Selv om en enorm økning i publikasjonspoeng ved UiS og HiO gjenspeiler økt forskningsaktivitet, kan det likevel være en utfordring å trekke noen konkrete konklusjoner om kvalitetsnivået på forskningen. Professor Myrdal i Sverige har tatt opp et lignende tema i sitt innlegg i SULF (www.sulf.se/templates-20-09).

I motsetning til et enormt fokus på produksjon av publikasjonspoeng i Norge diskuterer forskerne i Kina å satse på kvalitet fremfor kvantitet på forskningen (Nature, 18. mars 2010, side 336–337).

Er kappløpet og jakten for publikasjonspoeng startet – og er fremtidens forskning taperen?

M. AZAM MANSOOR,
professor, dr.philos.,
Universitetet i Agder

LØNNSOPPGJØRET:

Både arbeidsgivere og fagforeninger ville ha en likelønnsprofil på årets lønnsoppgjør. De ville redusere lønnsforskjeller mellom yrkesgrupper med omtrent lik kompetanse. Et utmerket utgangspunkt for Forskerforbundets medlemmer. Problemet denne gang var at partene kun ville redusere lønnsforskjeller dersom lønns-sinken var en kvinne-dominert yrkesgruppe

Det er grundig dokumentert at statsansatte forskere tjener til dels betydelig mindre enn grupper med tilsvarende kompetanse både i privat sektor og i øvrige deler av staten. Under forskerfrakkene befinner det seg imidlertid oftest menn, og Forskerforbundets sekretariat anser derfor lønnskrav for forskere begrunnet med «lik lønn for lik kompetanse» som irrelevante, nesten pinlige! Forskere er lønnspolitiske transvestitter, menn i kvinneklær, menn med lønnskarakteristika som samsvarer med de kvinnegruppene vi (dessverre) har organisert oss sammen med i Unio: sykepleiere, førskolelærere, fysioterapeuter mfl.

Feil hovedorganisasjon! Dårlige tider! Lavtlønnsprofil! Forklaringen på hvorfor vi ikke lykkes i lønns-kampen, skifter fra år til år. Ved forrige korsvei ble hvileskjæret begrunnet med *pensjonsreformen*, og denne gangen er det altså *kjønn*. Årets oppgjør er, ifølge vår generalsekretær, allikevel et skritt i riktig retning, og – som hun sier til Forskerforum: «På sikt øker kvinneandelen i vitenskapelige og teknisk-administrative stillinger, og en kan håpe at prinsippene om likelønn får varig effekt.» Så langt er det lite som tyder på at forbundet vil sette lønnskrav øverst på

dagsordenen. En plass som for tiden innehas av kampen *mot* midlertidige stillinger, som for ett års tid siden overtok for den vellykkede, flerårige kampen *for* flere midlertidige stillinger (flere stipendiat- og postdoktorstillinger

«Ved forrige korsvei ble hvileskjæret begrunnet med *pensjonsreformen*, og denne gangen er det altså *kjønn*.»

etc.) og den foreløpig ikke fullt så vellykkede kampen for flere kvinner i vitenskapelige toppstillinger. Og mens vi venter på at kvinneandelen skal nå et tilfredsstillende nivå, dvs. at minst halvparten av forskerklærne er fylt med kvinnekropper, slik at Forskerforbundet skal våge å stå fram med *våre* like-lønnskrav, må vi trolig belage oss på nye runder med lønnspolitiske hvileskjær.

SIGURD RYSSTAD

Basisbevilgning og KD

FINANSIERING AV INSTITUTTSEKTOREN: Basisbevilgning gir forskningsinstituttene mulighet til strategiske satsninger, langsiktighet og kompetanseutvikling, og er et viktig bidrag til en sterk instituttsektor. Det er Forskningsrådet som står for den faglige vur-

«Det fascinerende er at det til dags dato ikke har blitt gitt en substansiell begrunnelse for hvorfor vi holdes utenfor.»

deringen av hvilke institutter som er kvalifiserte til å delta i denne ordningen. Det er imidlertid fire kvalifiserte institutter som, på tross av at Forskningsrådet gjentatte ganger har vurdert dem som gode nok, holdes utenfor ordningen. Selv om ingen bestrider Forskningsrådets klassifisering av Nansensenteret, Rokkansenteret, Frischsenteret og NTNU Samfunnsforskning AS som klart kvalifiserte institutter, har Kunnskapsdepartementet (KD) ved flere korsveier valgt å holde oss utenfor. Den manglede basisstøtten har både økonomiske og omdømmemessige konsekvenser for disse fire instituttene, som i det daglige konkurrerer mot og samarbeider med kolleger som mottar støtte på opptil 30 prosent av omsetningen. Det fascinerende er at det til dags dato ikke har blitt gitt en substansiell begrunnelse for *hvorfor* vi holdes utenfor. En lengre dialog og debatt om saken har ikke gjort oss stort klokere med tanke på hva slags forvaltningsprinsipper denne beslutningen (for ikke å si *ikke-beslutningen*) hviler på.

I siste runde i avisene forsøker statssekretær Kyrre Lekve i et intervju i Aftenposten (5. aug.) å begrunne KDs beslutning. «Det er veldig enkelt», sier Lekve. «Dette er et rent budsjettspørsmål.» Han sier videre at det ikke er urettferdig at fire kvalifiserte institutter holdes utenfor denne ordningen, men forsøker ikke

engang å forklare hvordan dagens ordning er rettferdig. Lekve fortsetter med å hevde at de har «innført kvalitet og relevans i videre utvikling og fordeling av basisbevilgningene». Så flott da! Det er jo akkurat det vi ønsker! Han glemmer bare å nevne at dette ikke gjelder de som (uten grunn, må jeg få minne om) holdes utenfor ordningen. Ministeren har i tidligere uttalelser lagt mest vekt på at basisbevilgning «ikke er en rettighet». Ligger det i dette at man ikke trenger å begrunne hvorfor noen får og andre ikke får, selv om de er like etter alle relevante kriterier? Mener hun med dette at for eksempel næringsstøtte også i andre bransjer kan deles ut etter departementets forgodtbefinnende uten at man legger eksplisitte kriterier til grunn, så lenge støtten ikke er en rettighet?

Det er vanskelig å anse Lekves og Aaslands begrunnelser som verdige et moderne statsapparat. Det som har vært mest skuffende i debatten om denne saken, og i vår korrespondanse med departementet, er ministerens og statssekretærens manglende interesse for det prinsipielle i saken. Når departementet forbeholder seg retten til å velge å gi penger, tilsynelatende helt tilfeldig, til noen forskningsinstitutter, mens helt fullverdige og likestilte institutter ikke gis penger, innser de ikke da at de bryter med den rasjonaliteten og transparensen som man burde forvente i god statsforvaltning? Ved ikke å stille krav til saklighet og tydelighet i departementets prioriteringer, stiller de seg etter min mening til hogg for insinuasjoner om kameraderi, og de reder grunnen for ukultur. Det svekker tilliten til departementet, også ut over denne saken. Det

som først og fremst står igjen som mitt personlige inntrykk av Lekves og Aaslands uttalelser, er at det er svarene til politikere som ikke klarer å prioritere i sine budsjetter. De klarer ikke å mobilisere det lille minimum av prioriteringsevne og handlekraft som skal til for å håndtere denne saken prinsipielt. Det er trist, og en slik handlingslammelse er ikke et betryggende skue for oss som driver med forskning, uansett om vi har basisbevilgning eller ei.

Selv om dette innlegget nok kan synes krast, er det ikke radikale løsninger som skal til for at tilliten bedres. Omprioriteringer må skje gradvis, og vi har ikke noe ønske om å grafse til oss penger fra våre kolleger som er innenfor ordningen. For oss ville et viktig steg på veien være at departementet anerkjenner problemet for det det er, og at de for eksempel kunne skissere en langsiktig plan for en gradvis innfasing av de ekskluderte instituttene.

PETTER G. ALMKLOV,
tillitsvalgt for Forskerforbundet,
NTNU Samfunnsforskning AS

«Det er vanskelig å anse Lekves og Aaslands begrunnelser som verdige et moderne statsapparat»

UNIVERSITETS- OG HØGSKOLERÅDET
The Norwegian Association of Higher Education Institutions

Universitets- og høgskolerådet (UHR) er en interesseorganisasjon for institusjonsakkrediterte universiteter og høgskoler. UHR er et felles bindeledd til det internasjonale utdannings- og forskningsmiljø. UHRs sekretariat er lokalisert i Oslo og har 18 medarbeidere.

Seniorrådgiver – forskning

til Universitets- og høgskolerådets sekretariat

UHR søker en person med solid erfaring som vil være med på å påvirke utviklingen på dette feltet i Norge.

Søkere bør ha høyere utdanning på minimum mastergradsnivå, samt erfaring fra forskningsledelse og/eller forskningsadministrasjon.

Se full utlysningstekst på <http://www.uhr.no>.

Høgskolen i Bodø

HØGSKOLEN I BODØ

Vi bygger
Universitetet i Nordland

Ved Høgskolen i Bodø er det ledige stillinger:

- Professor i folkehelsearbeid
- Professor i norskdidaktikk
- Professor i kunstdidaktikk – visuell kunst
- Professor i pedagogikk/generell didaktikk

Nærmere opplysninger om stillingene fås ved henvendelse til dekanus Arne Fjalstad tlf. 75 51 75 15, arne.fjalstad@hibo.no og fagdekan Ann Gøril Hugaas tlf. 75 51 77 39, ann.goeril.hugaas@hibo.no

Se fullstendig utlysning og søk stillingene elektronisk på vår hjemmeside www.hibo.no under "Ledige stillinger"

Søknadsfrist: 30. september 2010

frantz.no

www.hibo.no

FORSKER
FORBUNDET

kunnskap gir vekst

Forskerforum er tidsskriftet for Forskerforbundet, landets største og ledende fag- og interesseorganisasjon for ansatte i forskning, høyere utdanning og kulturminnevern. Forskerforum har egen nettutgave, Forskerforum.no. Både papir- og nettutgaven dekker forsknings- og utdanningspolitiske spørsmål samt lønns- og arbeidsvilkår. Tidsskriftet har over 18 000 abonnenter og kommer ut med 10 nummer i året. Forskerforum er medlem av Fagpressen og underlagt Fagpressens redaktørplakat.

Nettjournalist Forskerforum

Forskerforum har ledig stilling som journalist tilknyttet nettutgaven Forskerforum.no. Vi er ute etter en høyere utdannet person, som har særlig interesse for sektoren forskning og høyere utdanning – forskningen i seg selv, men ikke minst rammevilkår, forskningspolitikk og arbeidsliv. Gode skriveferdigheter er en selvfølge, og bakgrunn fra media, academia eller fagforeningsarbeid er relevant.

Forskerforum tar mål av seg til å være landets ledende nyhetskanal og debattskaper innen vårt stoffområde. Aktuelle kandidater må beherske nyhetsformidling, samt kunne sette seg inn i og presentere komplekse saksfelt.

Forskerforum er en liten redaksjon med tre andre ansatte. Nettjournalisten vil inngå i dette miljøet, der ideer utveksles og utvikles. Evne til selvstendig arbeid er like fullt en forutsetning. Hovedtyngden av arbeidsoppgavene er tilknyttet nettutgaven, men medarbeideren må også kunne skrive for papirutgaven etter behov.

Nettutgaven Forskerforum.no ble opprettet høsten 2007, og har hatt en god utvikling i antall lesere. Nettstedet skal videreutvikles, og nettjournalisten vil få en sentral rolle i dette arbeidet.

Forskerforum holder hus sammen med Forskerforbundets sekretariat, med om lag 30 medarbeidere.

Lønn etter avtale, pensjons- og forsikringsordning.

Nærmere opplysninger om stillingen ved redaktør Kjetil A. Brottveit, tlf. 21 02 34 20, mob. 920 52 930.

Skriftlig søknad sendes innen **30.09.10** til

Forskerforum

Postboks 1025 Sentrum
0104 Oslo

post@forskerforbundet.no

www.forskerforbundet.no

INSPIRASJON!

Rutine er bra, bortsett fra når den hindrer nye tanker i å blomstre. Fjord Tours kan gjøre deres arrangement til en unik og spennende opplevelse som inspirerer til ny giv.

REIUNGS • PAAL AUDERSTAD FJORD TOURS • FJORD GUIDES SERVICE • TIERUE BANKET NORDIC LIFE INNOVATION NORWAY

Voss & Geilo

- Moro i snøen og faglig påfyll

Med vår skibillett kommer dere raskt og enkelt til skibakkene på Voss og Geilo. Skibilletten inkluderer transport til og fra, samt heiskort til alle heiser. Trenger dere overnatting og kurs- og konferansefasiliteter eller en litt morsom vri på turen, ordner vi selvsagt det også!

Julebord i fjord og fjell

Er du på jakt etter et julebord litt utenom det vanlige? Vi arrangerer julebord i tradisjonsrike omgivelser omkranset av fantastisk vestlandsnatur for grupper fra 10 personer og oppover.

Kontakt oss for et uforpliktende tilbud:

Tlf. 55 55 76 67 eller e-post: gruppekontor@fjordtours.no

Rallarvegen

- En panoramareise på sykkel

Inviter med kollegaer, forretningsforbindelser eller gode venner på en av Norges mest spektakulære sykkelturner! Vi skreddersyr reisen og ordner med togbilletter, overnatting, leie av sykler, transport av bagasje, måltider og en eventuell guide. Husk å bestille i god tid!

Opplev fjordene

- Besøk Norges verdensarv

Enten du er på jakt etter fartsfylt teambuilding eller ønsker å vise frem Norges fantastiske natur og kultur, kan vi hjelpe dere. Med våre populære rundturer som utgangspunkt skreddersyr vi pakker etter deres ønsker og behov. Sett en spiss på turen med en smak av lokal mat.

I

FORSKNINGSPOLITISK SEMINAR 2. NOVEMBER

Forskerforbundet arrangerer sitt årlige forskningspolitiske seminar tirsdag 2. november 2010 på hotell Bristol i Oslo. Tema for seminaret er *Midlertidig tilsetning i forsknings-Norge*. Arbeidsgruppen som er satt ned av Kunnskapsdepartementet for å foreslå tiltak for å redusere bruken av midlertidige ansettelser ved universiteter og høyskoler («Tall og tiltak») skal levere sin innstilling mandag 1. november. Statsråd Tora Aasland vil innlede på seminaret og presentere regjeringens politikk på området.

Du vil finne program og praktisk informasjon på adressen www.forskerforbundet.no/seminar.

II

STYRKING AV FAGLIG SAMARBEID

Regjeringen har øremerket 50 millioner kroner for å understøtte universitetenes og høyskolenes arbeid med samarbeid, arbeidsdeling og konsentrasjon («SAK»). Før sommeren ble 44 millioner kroner fordelt til regionale samarbeidsprosesser. Nå fordeles seks millioner kroner til nasjonale prosesser som skal bidra til utvikling av mer robuste fagmiljøer og bedre nasjonal arbeidsdeling. Tre millioner kroner går til utvikling og samkjøring av lederutviklingsprosjekter. De øvrige tre millionene går til koordinerende arbeid innenfor teknologi- og ingeniørfag, økonomiske og administrative fag, helse- og sosialfag og humaniora.

III

ENDRINGER I FORSKRIFT – OPPRYKK TIL PROFESSOR

Kunnskapsdepartementet har fastsatt endringer i § 2-1 i *Forskrift om ansettelse og opprykk i undervisnings- og forskerstillingen*. Hovedendringen er at myndigheten til å vurdere opprykk til professor er overført til institusjonene under UH-loven. Ordningen med at Universitets- og høyskolerådet administrerer ordningen med nasjonale bedømmingskomiteer, er dermed opphevet. Det blir også opp til institusjonene selv å fastsette søknadsfrister.

Endringene i forskriften har

KURSTILBUD – SEPTEMBER OG OKTOBER

Forskerforbundet arrangerer følgende sentrale kurs i september/oktober 2010:

- 22.–24.09.10: Grunnopplæring trinn II for tillitsvalgte i statlig sektor
- 27.–28.09.10: Fusjoner i høyere utdanning, for tillitsvalgte ved universiteter og høyskoler
- 14.–15.10.10: Lønns- og arbeidsvilkår for stipendiater
- 21.–22.10.10: Omstillingskurs for tillitsvalgte

Program og påmeldingsinformasjon blir lagt ut på www.forskerforbundet.no/kurs.

FØLG FORSKERFORBUNDET PÅ FACEBOOK

Nå kan du følge Forskerforbundet på Facebook. Har du en Facebook-konto, gå til www.facebook.com/forskerforbundet og klikk «Liker». Tips gjerne andre som du tror kan ha interesse av å følge siden.

tidligere vært ute på høring, og Forskerforbundet støttet endringen som innebærer at institusjonene selv blir ansvarlig for opprykksordningen til professor.

IV

HØRING – NY RAMMEPLAN FOR INGENIØRUTDANNINGENE

Kunnskapsdepartementet har sendt forslag til ny rammeplan for ingeniørutdanningene på høring. Forslaget er utarbeidet av et departementsoppnevnt utvalg, med bakgrunn i NOKUTs evaluering av ingeniørutdanningen. Det tas sikte på at ny rammeplan skal gjelde for nye studenter fra studieårets start høsten 2011. Høringsfristen er 1. november 2010. Forskerforbundet har bedt om innspill fra lokallag og foreninger innen 14. oktober.

V

RESOLUSJON FRA NORDISK UNIVERSITETSLÆRERMØTE

Representanter fra universitets- og høyskoleansattes fagorganisasjoner i Danmark, Finland, Island, Sverige og Norge har vedtatt en felles uttalelse om vitenskapelig ansattes arbeidsforhold. I uttalelsen slås det fast at vitenskapelig ansatte ved universiteter og høyskoler i de nordiske landene i løpet av de siste ti årene har opplevd en stadig forverring av sine faglige arbeidsforhold.

– Vi krever at de ansvarlige politikere i de nordiske landene går i dialog med de ansattes organisasjoner for å bidra til en fremtidig utvikling av universitetene og høyskolene som sikrer akademisk og utdanningsmessig frihet og kvalitet, heter det i uttalelsen som

kan leses i sin helhet på www.forskerforbundet.no.

VI

ØNSKER KARRIERE VED UNIVERSITETET

Omtrent alle midlertidig ansatte ved Universitetet i Bergen ønsker en karriere ved universitetet, viser ny rapport fra Rokkansenteret. Rapporten bekrefter at det er stor frustrasjon blant midlertidig ansatte fordi mange innser at det er lite realistisk å få en fast jobb innen akademia. Undersøkelsen viser at de aller fleste som tar fatt på en PhD-utdanning har forventninger om en forskerkarriere, til tross for at mulighetene for fast ansettelse som forsker er svært begrenset.

VII

EU VIDEREFØRER 3 %-MÅLET FOR FORSKNING

EUs Ministerråd har vedtatt «Europa 2020», en ny 10-årsstrategi for vekst og sysselsetting. Et av de fem hovedmålene i strategien er at de samlede investeringene i forskning og utvikling skal utgjøre 3 % av BNP innen 2020.

Gjennom Europa 2020 identifiserer EU tre nøkkelementer for å sikre Europa vekst de neste ti årene, henholdsvis intelligent vekst, bærekraftig vekst og inkluderende vekst. Innsatsen for å nå disse vekstmålene vil bli vurdert etter fem konkrete målsettinger, som medlemslandene oppfordres til å omsette til nasjonale mål:

- 75 % av EUs befolkning mellom 20–64 år skal være sysselsatt.
- 3 % av EUs BNP skal investeres i FoU.

- EUs energimål (20–20–20) skal oppfylles.
- Andelen av unge som forlater skolen tidlig bør være under 10 prosent, og minst 40 prosent av den yngre generasjon skal ha fullført videregående utdanning.
- Gruppen av borgere som står i fare for å rammes av fattigdom skal reduseres med 20 millioner mennesker.

VIII

NYTT FRA HOVEDSTYRET

På sitt siste møte før sommeren har Forskerforbundets Hovedstyre drøftet bruken av «særlig uavhengig stilling», midlertidig tilsetning i universitets- og høyskolesektoren og produksjon av studiepoeng uten fullfinansiering. På møtet, som fant sted i Bergen 9. og 10. juni, ble også Forskerforbundets prioriteringer og krav til årets justeringsoppgjør i staten vedtatt.

Hovedstyret behandlet også søknader om OU-midler fra lokallag og foreninger i staten, og det ble tildelt til sammen 2,3 millioner kr til lokal tillitsvalgtopplæring høsten 2010. Forskerforbundets regnskap for 2009 ble godkjent og et justert budsjett for 2010 ble vedtatt. Referat fra møtene i Hovedstyret legges ut på www.forskerforbundet.no/hovedstyret.

IX

MØTER HØSTEN 2010

Forskerforbundets Hovedstyre reiser på kombinert styremøte og studietur til Stockholm og Uppsala 16.–19. september, og har deretter ordinære styremøter 28. oktober og 9. desember. På studieturen til Sverige skal Hovedstyret ha møter med den svenske søsterorganisasjonen SULF (Sveriges Universitetslærerforbund), med Högskoleverket og med ledelse og tillitsvalgte ved Uppsala universitet.

X

NYTT I SEKRETARIATET

Forskerforbundet har ansatt fem nye medarbeidere i sekretariatet, i tråd med budsjettvedtak på representantskapsmøtet høsten 2009. Advokat Haakon Utne Kierulf og rådgiver Tanya Nymo er nyansatt i Forhandlingsavdelingen, mens Organisasjonsavdelingen er utvidet med organisasjonskonsulent

Natasa Duric, regnskapskonsulent Bjørn Jensen og regnskapssekretær Elisabeth Johansen. Det er også foretatt en omorganisering/seksjonering av Organisasjonsavdelingen. Se www.forskerforbundet.no/sekretariat for oppdatert oversikt over sekretariatet og den enkeltes arbeidsoppgaver.

XI

NY HOVEDTARIFFAVTALE I STATEN

Hovedtariffavtalen i staten for perioden 01.05.10–30.04.12, revidert per 1. mai 2010, er nå tilgjengelig som nedlastbar pdf-fil på www.forskerforbundet.no/tariffavtaler. Hefte med trykt utgave av hovedtariffavtalen kan bestilles fra sekretariatet på post@forskerforbundet.no.

XII

GJESTEMEDLEMSKAP

Medlemmer som reiser på forskningsopphold i Sverige, Danmark, Finland, USA, Canada, Irland eller Storbritannia får sine rettigheter ivaretatt av Forskerforbundets søsterorganisasjon i det aktuelle landet. Det sørger avtaler om gjensidig gjestemedlemskap for. På samme måte vil utenlandske gjesteforskere som er med-

lem av en søsterorganisasjon i et av disse landene få sine rettigheter ivaretatt av Forskerforbundet under et forskningsopphold i Norge.

XIII

NY JOBB? BRUK MIN SIDE

Husk å melde fra til Forskerforbundet sentralt dersom du har skiftet arbeidssted, endret stillingsprosent eller gått av med pensjon. For å ha et oppdatert medlemsregister er vi avhengige av å få melding fra medlemmene om endringer i arbeidsforhold. Logg deg inn på Min side for å registrere endringer: www.forskerforbundet.no/minside.

XIV

VERV EN KOLLEGA – FÅ VERVEPREMIE

Alle medlemmer som verver ett eller flere nye medlemmer til Forskerforbundet får vervepremie. Du velger selv om du ønsker premien for én verving, eller om du ønsker å spare til tre eller fem vervinger. Har du vervet fem medlemmer får du en iPod Touch eller en Tivoli DAB-radio i vervepremie. Mer informasjon på www.forskerforbundet.no/vervepremier.

i denne merverdien. Selv om innovasjon er et uttalt satsingsområde, er vi ennå langt fra å utnytte de mulighetene som finnes for å skape arbeidsplasser og verdiskaping basert på forskning i akademia og helseforetakene. Forskere er ofte skeptiske til å melde inn innovasjoner til sin arbeidsgiver i frykt for publiseringsutsettelse med de følger at man mister tellekanter man i neste omgang er avhengig av for å få videre finansiering. Når man da vet at altfor mange av våre skarpeste hoder er midlertidig ansatt og helt avhengig av finansiering for å ha jobb, er det enklere å prioritere publisering fremfor å få vurdert sine innovasjoner/resultater i kommersiell sammenheng av arbeidsgiver og deres respektive TTO (Technology Transfer Office, i.e. Birkeland innovasjon, TTO Nord osv.). Flere faste stillinger, merittering av innovasjonsaktivitet, styrking av TTO-er og en holdningsendring hos forskerne med hensyn til kommersialisering av forskningsresultater er nødvendig for at vi skal få høste mer av den verdien forskning utgjør for samfunnet.

Ved å synliggjøre og bidra til denne merverdien av forskningen, som innovasjon og translasjonsforskningen representerer, kan vi bidra til et mer positivt syn på forskningen i Norge. Hvis vi som forskere samtidig kan bli mer proaktive i vår omgang med media, kan vi fremheve de positive sider av vår aktivitet fremfor å vente på at media eksponerer mulige kritiske forhold rundt vår forskning. Det vil gi oss bedre arbeidsbetingelser og status på sikt, som også vil virke kvalitetsdrivende. Hvis en økt satsing på forskning blir en grasrotbevegelse, er vi på riktig vei.

Translasjonsforskning:

Medisinsk og helsefaglig forskning som resulterer i utnyttelse av kunnskap om sykdomsmekanismer og metodikk fra grunnforskning i utvikling av nye metoder for medisinsk og helsefaglig forebygging, diagnose, behandling, omsorg og rehabilitering.

Translasjonsforskning omfatter også forskning om overføring av kunnskap fra klinisk utprøving til klinisk praksis og kunnskapsbasert helseledelse, -organisering, og -administrasjon (health decision making).

Vanlig avgrensning:

- øke kunnskap om sykdomsmekanismer
- forbedre diagnostikk
- utvikle nye / optimalisere terapiformer for mennesker
- bidra til å forebygge sykdom

Merverdien av forskning

Forskning har mistet status gjennom flere tiår, og det virker som om tilliten til forskere er fraværende etter en rekke uheldige oppslag i media den senere tid. Den lave statusen slår ut i lavere lønnsutvikling for forskere enn for andre deler av arbeidslivet, utstrakt bruk av midlertidig

ansettelse i akademia og for lite midler til forskning. Dette skjer til tross for at norske forskere er verdensledende på mange felt, og det understreker viktigheten av å gjenoppbygge tillit og status for våre medlemmer og det viktige arbeidet de utfører.

Norge trenger god satsing på grunnforskning fordi deri ligger blant annet grunnlag for å drive aktuell undervisning av morgendagens forskere, lærere, medisinsk personell, ledere med flere. I tillegg bygger translasjonsforskningen (se under) og innovasjonsaktivitet gjerne på funn fra grunnforskningen. Det er dette jeg mener er merverdien av forskningen som vi må bli flinkere til å realisere. Ved å fokusere på denne merverdien og vise hvordan den henger sammen med resten av aktiviteten i akademia, kan vi lettere vise forskningens betydning for samfunnet.

Av Stig Ove Hjelmvoll, varamedlem i Forskerforbundets hovedstyre

Ved å styrke grunnforskningen øker vi også muligheten for å få tak

Midlertidige tilsettinger

De siste dagene har media viet stor oppmerksomhet til midlertidige tilsettinger i akademia knyttet til seks stevninger og varsel om søksmål som Forskerforbundet har fremmet. Stevningene og varsel om søksmål gjelder ulike former for ulovlige midlertidige tilsettingsforhold med klare brudd på regelverket, der det ikke har vært mulig å komme frem til akseptable løsninger med arbeidsgiver.

Av Sigrid Lem, generalsekretær i Forskerforbundet

Forskerforbundet har aldri før hatt så mange søksmål knyttet til midlertidig tilsetting på en gang. Det betyr ikke at vi ikke har hatt til behandling en rekke slike saker før, men vi har i disse sakene som regel kommet til enighet med arbeidsgiver og funnet omforente løsninger. Dette har dessverre ikke vært mulig nå. Dette kan skyldes at arbeidsmarkedet generelt er blitt hardere, og dette gjelder også innen akademia. Dette påvirker mulighetene for å finne omforente løsninger. Institusjonene har anstrengt økonomi og prøver å

unnå varige forpliktelser, noe som gjør det vanskeligere å komme til enighet.

I saker med klare lovbrudd vil som regel neste skritt bli rettslig prøving. Men selv om vi har tatt ut søksmål er det ikke gitt at sakene kommer til å havne i retten. Vår erfaring er at mulighetene for rettslig behandling ofte åpner for omforente løsninger, noe vi selvsagt vil bidra til.

Medlemmer og tillitsvalgte har gjennom vår «Aksjon midlertidighet» fått bedre kjennskap til regelverket og hvilke begrensninger og krav som er knyttet til bruk av midlertidige tilsetninger. Dette har ført til langt flere henvendelser fra medlemmer og har avdekket lovbrudd som vi har fulgt opp på vegne av medlemmene.

Den økte oppmerksomheten om midlertidighet har imidlertid fått institusjonene til å starte opprydding, og det er gledelig å se at arbeidsgiver etter hvert begynner å ta ansvar.

AKTUELLE PRESSEKLIPP:

Klar for felles dugnad

Regjeringen har formulert svært ambisiøse målsettinger for akademia i sin politiske plattform for flertallsregjeringen. I Soria Moria II heter det at Regjeringen vil styrke basisbevilgningene til universiteter og høyskoler og øke forskningsbevilgningene i årene fremover. Når institusjonenes talspersoner uttaler at disse målsettingene må følges opp i statsbudsjettene, er det paradoksalt å bli møtt med at vi «syter» og «klager».

Bjarne Hodne m.fl. i leserinnlegg i Aftenposten 21. juni

Unntak for statlig sektor i styrket arbeidsmiljølov

Andelen midlertidige ansatte i norsk arbeidsliv er på rundt åtte prosent, i følge tall fra Forskerforbundet. UH-sektoren drives av 20 prosent uten fast kontrakt, og da er rekrutteringsstillinger holdt utenfor. Det bekymrer Forskerforbundet, som har som mål å få UH-sektoren ned på nivået i arbeidslivet for øvrig.

– Arbeidsmiljøloven styrkes i arbeidslivet generelt, men ikke på universitetene og høyskolene, sier avdelingssjef Bjørn T. Berg i Forskerforbundet.

Universitetsavisa (NTNU) 18. juni

Forskere nektes støtte

Forskningsminister Tora Aasland nekter å gi pengestøtte til fire fors-

kningsinstitutter, selv om hun mener de er gode nok. De fire dreier seg om er NTNU Samfunnsforskning, Rokkansenteret i Bergen, Frischsenteret i Oslo og Nansen Senter for Miljø og Fjernmåling.

(...)

– Vi konkurrerer jo mot de subsidierte instituttene om forskningsprosjekter. Dette er i bunn og grunn konkurransevridende, sier Petter G. Almklov, tillitsvalgt for Forskerforbundet ved NTNU Samfunnsforskning.

Startskudd for lokale forhandlinger

– Vi merker oss at det igjen er kvinner som skal prioriteres. Vi har hatt fokus på likestilling hele tiden, så ved UiB er det ikke store forskjellen på kvinner og menns lønn i stillingskategoriene. Forskjellene går ut på at det er flere kvinner i de lavtlønte kategoriene, men flere menn i de høytlønte stillingene, påpeker Bjarne Meidell, leder i Forskerforbundet ved UiB.

På Høyden (UiB) 19. august

FAKTA OM FORSKERFORBUNDET

FORSKER FORBUNDET

Forskerforbundet har nærmere 18 000 medlemmer og er landets største og ledende fag- og interesseorganisasjon for ansatte i forskning, høyere utdanning, museer og kulturminnevern.

Forskerforbundet organiserer ansatte i forskning, høyere utdanning og kulturminnevern som innehar en vitenskapelig, administrativ eller annen faglig stilling som krever høyere utdanning. Vi tilbyr også studentmedlemskap.

Forskerforbundet er tilsluttet Unio – hovedorganisasjonen for universitets- og høyskoleutdannede.

- Forskerforbundet arbeider for å styrke norsk forskning og høyere utdanning, til beste for samfunnet og for deg som medlem.
- Forskerforbundet forhandler lønn for deg, både lokalt på arbeidssstedet og sentralt.
- Du får bistand i spørsmål om dine lønns- og arbeidsvilkår.
- Forskerforbundet arrangerer kurs, konferanser og seminarer for medlemmer og tillitsvalgte.
- Du får tilbud om gunstige forsikringer og banktjenester.
- Du får tidsskriftet Forskerforum 10 ganger per år.

FORSKERFORBUNDETS HOVEDSTYRE 2010–2012:

Bjarne Hodne, Universitetet i Oslo (leder)
Randi Halveg Iversby, Universitetet i Oslo (nestleder)
Kristin Dæhli, NTNU
Marit Eriksen, Høgskolen i Østfold
Jan Hongslo, Folkehelseinstituttet
Ove Kvammen, Høgskolen i Bergen
Kåre-Olav Stensløkken, Universitetet i Oslo
Tom Roar Eikebrokk, Universitetet i Agder (1. vara)
Annelise Brox Larsen, Universitetet i Tromsø (2. vara)
Stig Ove Hjelmvoll, Universitetssykehuset i Nord-Norge HF (3. vara)

SEKRETARIATET:

Generalsekretær Sigrid Lem
Arkivleder Kristine K. Brox
Kommunikasjonsleder Arvid Ellingsen
Informasjonsrådgiver Unn Rognmo
Avdelingssjef Bjørn T. Berg
Rådgiver Jon W. Iddeng
Forhandlingssjef Frank O. Anthun
Seksjonsleder Eirik Rikardsen
Juridisk rådgiver Birgitte Olafsen
Rådgiver Tanya Nymo
Rådgiver Kjetil Mørk (vikar)
Seksjonsleder/advokat Ann Turid Opstad
Advokat Brita Alsos
Advokat Haakon Utne Kierulf
Juridisk rådgiver Hildur N. Nilssen
Organisasjonssjef Joar Flynn Jensen
Seksjonsleder Elisabeth Tindeland
Organisasjonskonsulent Natasa Duric
Sekretær Gerd Sandvik
Seksjonsleder/kontorsjef Aina Nilsen
Økonomikonsulent Siri Johannessen
Regnskapskonsulent Bjørn Jensen
Regnskapssekretær Elisabeth Johansen
Organisasjonssekretær Turid Cordtsen
Førstesekretær Linda Pettersson
Sekretær Hans Askildsen
Sekretær Seija Hjelteig
Sekretær Lena Holum
Sekretær Inger Marie Højfeldt
Sekretær Tore Sandnes

Forskningsrådet

Velkommen til forskningens festaften

**Forskningsrådet inviterer til festaften for norsk forskning i Oslo Konserthus
tirsdag 28.september kl. 18:00**

Temaer for kvelden:

**Arkitektur, utvidet virkelighet (AR), middelalderdokumenter,
lydteknologi og lange spor innen forskning.**

Konferansier er Kari Slaatsveen

Musikk og servering
Gratis adgang

Påmelding og mer informasjon på
www.forskningsradet.no

Norges forskningsråd

Stensberggata 26, Postboks 2700 St. Hanshaugen, NO-0131 Oslo
Telefon: +47 22 03 70 00, post@forskningsradet.no, www.forskningsradet.no

